

ITEM Reflectie: Provinciale Statenverkiezingen vanuit Grensoverschrijdend Perspectief

Het Institute for Transnational and Euregional cross border cooperation and Mobility / ITEM is de spil van wetenschappelijk onderzoek, advisering, kennisuitwisseling en trainingsactiviteiten omtrent grensoverschrijdende samenwerking en mobiliteit.

Universiteit Maastricht

ITEM Reflectie: Provinciale Statenverkiezingen vanuit Grensoverschrijdend Perspectief

Het *Institute for Transnational and Euregional cross border cooperation and Mobility / ITEM* is de spil van wetenschappelijk onderzoek, advisering, kennisuitwisseling en trainingsactiviteiten omtrent grensoverschrijdende samenwerking en mobiliteit.

ITEM is een initiatief van Universiteit Maastricht (UM), het Nederlands Expertise en Innovatiecentrum Maatschappelijke Effecten Demografische krimp (NEIMED), Zuyd Hogeschool, de Gemeente Maastricht, de Euregio Maas-Rijn (EMR) en de Provincie Limburg (NL)..

Gemeente Maastricht

Maastricht University

Zuyd
Hogeschool **ZU
YD**

provincie limburg
gesubsidieerd door de Provincie Limburg

ITEM Reflectie: Provinciale Statenverkiezingen vanuit Grensoverschrijdend Perspectief

Inhoudsopgave

Introductie	3
Selectie	3
Methode.....	3
ITEM Reflectie: verrassend beperkte doelstelling, Limburg als uitzondering	5
Provincie Limburg	9
Grensoverschrijdende Arbeidsmarkt	10
Grensoverschrijdende zorg / welzijn.....	13
Grensoverschrijdende mobiliteit / infrastructuur	15
Grensoverschrijdend onderwijs en cultuur.....	18
Grensoverschrijdende veiligheid.....	19
Grensoverschrijdende energietransitie / klimaat	22
Grensoverschrijdende innovatie	25
Euregionale governance / samenwerking	27
Provincie Zeeland	30
Grensoverschrijdende Arbeidsmarkt	30
Grensoverschrijdende zorg / welzijn.....	31
Grensoverschrijdende mobiliteit/infrastructuur.....	31
Grensoverschrijdend onderwijs en cultuur.....	32
Grensoverschrijdende veiligheid.....	33
Grensoverschrijdende energietransitie/klimaat	33
Grensoverschrijdende innovatie	34
Euregionale governance / samenwerking	35
Provincie Noord-Brabant	36
Grensoverschrijdende Arbeidsmarkt	36
Grensoverschrijdende zorg / welzijn.....	38
Grensoverschrijdende mobiliteit / infrastructuur	38
Grensoverschrijdend onderwijs en cultuur.....	39
Grensoverschrijdende veiligheid.....	40
Grensoverschrijdende energietransitie / klimaat	40
Grensoverschrijdende innovatie	43
Euregionale governance / samenwerking	44
Provincie Gelderland	46
Grensoverschrijdende Arbeidsmarkt	47

Grensoverschrijdende zorg / welzijn.....	48
Grensoverschrijdende mobiliteit / infrastructuur.....	49
Grensoverschrijdend onderwijs en cultuur.....	50
Grensoverschrijdende veiligheid.....	51
Grensoverschrijdende energietransitie / klimaat.....	52
Grensoverschrijdende innovatie.....	54
Euregionale governance / samenwerking.....	55
Provincie Overijssel.....	57
Grensoverschrijdende Arbeidsmarkt.....	58
Grensoverschrijdende zorg/ welzijn.....	60
Grensoverschrijdende mobiliteit/ infrastructuur.....	61
Grensoverschrijdend onderwijs en cultuur.....	63
Grensoverschrijdende veiligheid.....	65
Grensoverschrijdende energietransitie/ klimaat.....	65
Grensoverschrijdende innovatie.....	67
Euregionale governance / samenwerking.....	68
Provincie Drenthe.....	70
Grensoverschrijdende Arbeidsmarkt.....	70
Grensoverschrijdende zorg / welzijn.....	72
Grensoverschrijdende mobiliteit / infrastructuur.....	73
Grensoverschrijdend onderwijs en cultuur.....	74
Grensoverschrijdende veiligheid.....	75
Grensoverschrijdende energietransitie / klimaat.....	76
Grensoverschrijdende innovatie.....	78
Euregionale governance / samenwerking.....	79
Provincie Groningen.....	80
Grensoverschrijdende Arbeidsmarkt.....	80
Grensoverschrijdende zorg / welzijn.....	81
Grensoverschrijdende mobiliteit / infrastructuur.....	83
Grensoverschrijdend onderwijs en cultuur.....	84
Grensoverschrijdende veiligheid.....	85
Grensoverschrijdende energietransitie / klimaat.....	86
Grensoverschrijdende innovatie.....	87
Euregionale governance / samenwerking.....	88
Bijlage: Selectie deelnemende partijen per grensprovincie.....	90

Introductie

Op woensdag 15 maart 2023 zijn er verkiezingen in Nederland. We stemmen dan voor de Provinciale Staten en het Waterschap. Zeven van de twaalf Nederlandse provincies grenst aan een buurland. Grensoverschrijdende samenwerking en een oog voor grensregio's is dan ook extra belangrijk. Volgens de definitie van Eurostat¹ kwalificeert de gehele provincie Limburg zelfs als grensregio.

Grensoverschrijdende samenwerking is echter geen vanzelfsprekendheid, was de conclusie van de afgelopen ITEM Jaarconferentie 2022 in Groningen. Dit vergt continue aandacht en investeringen. Het is daarom van groot belang dat grensoverschrijdende samenwerking ook bij de komende Provinciale verkiezingen niet wordt verwaarloosd of als vanzelfsprekend wordt beschouwd.

Maar, wat zijn de plannen van de verschillende politieke partijen in de grensprovincies? Wat staat er in die plannen over grensoverschrijdende samenwerking? Wat zijn de effecten voor die grensregio's? Zijn er onderwerpen die we missen? In deze ITEM Reflectie worden de partijprogramma's in de zeven grensprovincies (Limburg, Noord-Brabant, Zeeland, Gelderland, Overijssel, Groningen, Drenthe) doorgelicht en hierop gereflecteerd.

Selectie

In Nederland grenzen zeven van de twaalf provincies aan een buurland. Van deze zogenoemde grensprovincies is de provincie Limburg een uitzonderlijk geval. Volgens de definitie van Eurostat is deze hele provincie als 'grensregio' te kwalificeren. In de provincie Limburg nemen in totaal 20 partijen deel aan de Provinciale Statenverkiezingen.² Dit geeft ook een beeld van de hoeveelheid aan deelnemende partijen in de Provinciale Statenverkiezingen. In de afbakening is ervoor gekozen om de provincie Limburg in zijn geheel te analyseren, dat wil zeggen, alle 20 deelnemende partijen en diens verkiezingsprogramma's. Gelet op het feit dat de Provincie Limburg de bijzondere positie kent als totale 'grensregio', is dit een grensprovincie *pur sang* te noemen. Dat maakt de Provincie Limburg een interessante en relevante *case study*.

Voor de andere zes grensprovincies Noord-Brabant, Drenthe, Gelderland, Groningen, Overijssel en Zeeland is voor een selectiemechanisme gekozen. Dit selectiemechanisme baseert zich op de huidige samenstelling van de Provinciale Staten in de grensprovincies. Op basis van het aantal zetels is een schifting gemaakt. Hierbij worden de top zes grootste partijen en/of de partijen met minimaal drie zetels in de analyse meegenomen. Middels deze afbakening kan een realistisch en divers beeld behouden blijven en worden gerealiseerd. De meegenomen partijprogramma's zijn in de bijlage terug te vinden.

Methode

Voor de analyse is een thematische aanpak gekozen. Daarbij zijn de belangrijkste grensoverschrijdende thematieken opgenomen:

- Grensoverschrijdende arbeidsmarkt: zoals het stimuleren van wonen en werken over de grens, ontwikkeling van de zogenoemde 360-graden arbeidsmarkt;

¹ [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Territorial typologies manual - border regions](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Territorial_typologies_manual_-_border_regions) Deze definitie hanteert 25 kilometer vanaf de landsgrens.

² <https://ikkieslimburg.nl/verkiezingen/deelnemende-partijen/>

- Grensoverschrijdende zorg/welzijn: zoals grensoverschrijdende samenwerking tussen ziekenhuizen, inzet van ambulances en nooddiensten, verbeteren van het leven aan en over de grens;
- Grensoverschrijdende mobiliteit/infrastructuur: zoals (spoor)verbindingen en voorzieningen over de grens, stimuleren van grensoverschrijdende mobiliteit;
- Grensoverschrijdend onderwijs en cultuur: zoals het stimuleren van buurtalen, grensoverschrijdende cultuurevenementen, uitwisseling van cultuur;
- Grensoverschrijdende veiligheid: zoals grensoverschrijdende samenwerking tussen politie, brandweer, crisisbeheersing;
- Grensoverschrijdende energietransitie/klimaat: zoals samenwerking in energieprojecten, grensoverschrijdende afstemming beleid en instrumenten;
- Grensoverschrijdende innovatie: zoals het stimuleren van samenwerking tussen universiteiten en hogescholen, grensoverschrijdende innovatieve projecten, Interreg;
- Euregionale governance / samenwerking: zoals concrete plannen voor het versterken van de Euregionale organisatiestructuur, proactieve plannen voor structurele afstemming en agendering grensoverschrijdend, bijdragen aan bijvoorbeeld Grenslandconferentie, Vlaams-Nederlandse Top, samenwerking Nederland-Nedersaksen.

Niet alle thema's zijn klassieke provinciale taken.³ Taken als zorg en sociaal domein en veiligheid zijn veelal bij gemeenten belegd. Provincies kunnen echter een meer proactieve rol spelen in de stimulering, ondersteuning en coördinatie bij deze bovenwettelijke thema's. Voor de analyse worden de partijprogramma's op deze thema's gescreend. De screening vindt plaats door selectief naar de relevante onderdelen te zoeken. De relevante onderdelen kunnen zien op grensoverschrijdende elementen die wel of niet benoemd worden. Dit neemt niet weg dat meer concrete plannen in de partijprogramma's bestaan, die niet in de screening zijn meegenomen omdat er geen grensoverschrijdende relevantie wordt geacht. Daarnaast wordt middels de zoekfunctie specifiek gezocht naar de zoektermen 'grens' en 'euregio' en in hoeverre de buurlanden worden genoemd ('buur', 'Duits' en 'Belg').

Onder omschrijving worden de relevante en concrete passages en plannen uit de partijprogramma's opgenomen. Deze plannen worden wel/niet opgenomen afhankelijk van de mogelijke grensoverschrijdende/euregionale relevantie. Onder het kopje 'relevantie grensoverschrijdende samenwerking' wordt een reflectie vanuit ITEM gegeven.

³ <https://prodemos.nl/kennis/informatie-over-politiek/de-provincie/wat-doet-de-provincie/>

ITEM Reflectie: verrassend beperkte doelstelling, Limburg als uitzondering

Praktische invulling, nauwelijks strategisch

Het screenen van verschillende partijprogramma's laat zien dat er weinig nieuwe en concrete doelstellingen zijn als het gaat om de verbetering van de grensoverschrijdende samenwerking. Dat is verrassend omdat het gaat om verkiezingen in grensregio's, waar heel veel beleid (arbeidsmarkt, zorg, mobiliteit, innovatie, etc.) te maken heeft met de afstemming met de burens en de regionale opgaven in toenemende mate grensoverschrijdend van aard zijn. Maar in hoeverre wordt de grens, euregio of buurland ook concreet benoemd?

Tabel 1: Thematische onderverdeling grens of euregio in Limburg en Zeeland

<i>Limburg: thematische benoeming grens (75x), euregio (49x) of buurland (18x)</i>		<i>Zeeland: thematische benoeming grens (9x), euregio (1x) of buurland (5x)</i>	
<i>Arbeid</i>	In 10 partijprogramma's (v/d 20)	<i>Arbeid</i>	In 3 partijprogramma's (v/d 5)
<i>Mobiliteit</i>	In 16 partijprogramma's (v/d 20)	<i>Mobiliteit</i>	In 2 partijprogramma's (v/d 5)
<i>Veiligheid</i>	In 8 partijprogramma's (v/d 20)	<i>Energie / klimaat</i>	In 1 partijprogramma (v/d 5)
<i>Buurtalen</i>	In 4 partijprogramma's (v/d 20)	<i>Governance</i>	In 2 partijprogramma's (v/d 5)
<i>Cultuur</i>	In 4 partijprogramma's (v/d 20)	<i>Zorg</i>	In 1 partijprogramma (v/d 5)
<i>Energie / klimaat</i>	In 6 partijprogramma's (v/d 20)		
<i>Governance</i>	In 2 partijprogramma's (v/d 20)		
<i>Zorg</i>	In 1 partijprogramma (v/d 20)		

Tabel 2: Thematische onderverdeling grens of euregio Noord-Brabant en Gelderland

<i>Noord-Brabant: thematische benoeming grens (8x), euregio (0x) of buurland (11x)</i>		<i>Gelderland: thematische benoeming grens (31x), euregio (2x) of buurland (15x)</i>	
<i>Arbeid</i>	In 1 partijprogramma (v/d 7)	<i>Arbeid</i>	In 5 partijprogramma's (v/d 10)
<i>Mobiliteit</i>	In 4 partijprogramma's (v/d 7)	<i>Mobiliteit</i>	In 6 partijprogramma's (v/d 10)
<i>Veiligheid /klimaat</i>	In 2 partijprogramma's (v/d 7)	<i>Buurtalen</i>	In 1 partijprogramma (v/d 10)
<i>Governance / samenwerking</i>	In 3 partijprogramma's (v/d 7)	<i>Cultuur/ onderwijs</i>	In 2 partijprogramma's (v/d 10)
		<i>Zorg</i>	In 1 partijprogramma (v/d 10)
		<i>Veiligheid</i>	In 1 partijprogramma (v/d 10)
		<i>Governance / samenwerking</i>	In 6 partijprogramma's (v/d 10)

Tabel 3: Thematische onderverdeling grens of euregio Overijssel en Drenthe

<i>Overijssel: thematische benoeming grens (31x), euregio (4x) of buurland (17x)</i>		<i>Drenthe: thematische benoeming grens (11x), euregio (2x) of buurland (13x)</i>	
<i>Arbeid</i>	In 4 partijprogramma's (v/d 8)	<i>Arbeid</i>	In 4 partijprogramma's (v/d 6)
<i>Mobiliteit</i>	In 4 partijprogramma's (v/d 8)	<i>Mobiliteit</i>	In 3 partijprogramma's (v/d 6)
<i>Veiligheid /klimaat</i>	In 1 partijprogramma (v/d 8)	<i>Buurtalen / onderwijs</i>	In 3 partijprogramma (v/d 6)
<i>Buurtalen / onderwijs</i>	In 4 partijprogramma's (v/d 8)	<i>Veiligheid</i>	In 1 partijprogramma (v/d 6)
<i>Energie / klimaat</i>	In 1 partijprogramma (v/d 8)	<i>Energie / klimaat</i>	In 1 partijprogramma (v/d 6)
		<i>Governance / samenwerking</i>	In 5 partijprogramma's (v/d 6)

Tabel 4: Thematische onderverdeling grens of euregio Groningen

<i>Groningen: thematische benoeming grens (3x), euregio (1x) of buurland (8x)</i>	
<i>Arbeid</i>	In 1 partijprogramma (v/d 8)
<i>Mobiliteit</i>	In 4 partijprogramma's (v/d 8)
<i>Energie /klimaat</i>	In 1 partijprogramma (v/d 8)
<i>Buurtalen / onderwijs</i>	In 4 partijprogramma's (v/d 8)
<i>Governance / samenwerking</i>	In 1 partijprogramma (v/d 8)

Waar grensoverschrijdende samenwerking wordt genoemd, is het echter voornamelijk praktisch van aard. Het gaat dan vooral om het verbeteren van (openbaar vervoer) verbindingen en het ontwikkelen van de provinciale economie door grensoverschrijdend werken en ondernemen. Paragrafen die gaan over het grensgebied of grensoverschrijdende samenwerking – indien aanwezig – vallen veelal onder het hoofdstuk Economie.

Bekende thema's, maar governance?

Benoemde thema's zijn dus veelal de bekende, openbaar vervoer, arbeid en – voor de grensprovincies aan Duitsland – buurtalen. Maar, vooral verassend: er zijn nauwelijks doelstellingen wat de structuren, de organisatie, aspecten van grensoverschrijdend governance betreft. Met COVID-19 en gesloten grenzen of grensbelemmeringen in het achterhoofd is het opvallend dat dit niet nadrukkelijker en frequenter in de programma's is teruggekomen. Nog opvallender: er zijn programma's waar het zelfs duidelijk is dat ad-hoc samenwerking welkom is, maar geen versterking van structuren. Zo komt de euregio als organisatie en de toekomstige inrichting van dit soort grensoverschrijdende

organisaties bijna niet voor. Met euregio bedoelen we hierbij de grensoverschrijdende bestuurlijke organisatie die de verschillende Nederlandse grensregio's kent. Limburg is hier duidelijk een uitzondering, waar meer partijen naast inhoudelijke doelstellingen ook organisatievraagstukken benoemen. Dat blijft een uitzondering: termen als euregio of grensoverschrijdende governance komen vaak niet tot nauwelijks voor. In de grensprovincies met Duitsland dient volgens menig partijprogramma's wel geïntensiveerd ingezet te worden op grensoverschrijdende contacten en relaties door een Duitsland-strategie / Duitslandagenda. Dit is echter unilateraal en in tegenstelling tot een euregio niet per definitie grensoverschrijdend.

Dat de daadwerkelijke grensoverschrijdende governance niet overal concreet wordt benoemd is verassend, zeker nu bijvoorbeeld tussen Vlaanderen en Nederland (m.n. provincies Zeeland, Noord-Brabant en Limburg) wordt geïnvesteerd in de uitwerking van de aanbevelingen van Donner/Berx. De rol van de provincie in grensoverschrijdende samenwerking blijft onbenoemd in veel provinciale staten-partijprogramma's. Het is ook verassend dat de programma's in de provincies aan de Duitse kant geen verband leggen met de Grenslandagenda tussen Noordrijn-Westfalen en Nederland, of met de versterkte samenwerking tussen Nederland en Nedersaksen.

Aan de andere kant, een aantal partijen is sterk tegen samenwerking in euregionaal verband, als het gaat om structuren of investeringen. Het ziet enkel op praktische samenwerking daar waar nodig voor bijvoorbeeld spoorverbindingen. Deze standpunten komen overeen met de algemene EU-visie, waarbij het stoppen met de EU ook wordt benoemd.

Weinig innovatie

Opvallend ook: bij cruciale vraagstukken als energietransitie of kernenergie wordt de afstemming met de buurlanden niet eens genoemd. Dat geldt ook voor de aspecten die te maken hadden met de crisisaanpak tijdens de COVID-pandemie. Er zijn geen doelstellingen voor een toekomstige patiënten spreiding over de grens en het afspreken van intensive care samenwerking in het geval van noodsituaties. Enkele keren worden de grensoverschrijdende samenwerkingsmogelijkheden op het gebied van gezondheidszorg benoemd in de provinciale programma's. In veel gevallen is het dan een abstracte uiting dat grensoverschrijdende samenwerking als een kans gezien moet worden, waarbij initiatieven (warmhartig) ondersteund moeten worden, zonder verder in details te treden.

De Einsteintelecoop (belangrijk voor de Provincie Limburg) is verder het enige concrete project met grensoverschrijdende allure dat wordt ondersteund in de meeste partijprogramma's. In andere provincies worden deze concrete grensoverschrijdende projecten niet nadrukkelijk genoemd, terwijl bijvoorbeeld North Sea Port en Hydrogen Valley ook twee concrete grensoverschrijdende projecten zijn die provinciaal ondersteund kunnen worden. Desalniettemin bestaan wel concrete innovatieve projecten in de provinciale partijprogramma's die van grensoverschrijdende waarde kunnen zijn. Samenwerking en innovatie via Interreg-programma's en de rol van de provincie hierin blijft tevens onbenoemd.

Uitzonderingen daar gelaten, maar nog weinig concreet

De provincie Limburg vormt op het bovenstaande een interessante uitzondering. Een flink aantal partijprogramma's refereren wel aan de grensoverschrijdende dimensie bij menig thema's, zelfs wanneer het de meer EU-kritische partijen betreft. Niet alleen bij de meer bekende thema's van arbeidsmarkt, buurtalen en openbaar vervoer, maar ook vooruitstrevendere voornemens onder governance, de energietransitie, het waarborgen van het leefklimaat en enkele keren voor gezondheidszorg en volksgezondheid worden genoemd. Ook in de provincie Gelderland bestaat relatief veel aandacht voor de grensoverschrijdende dimensie. Daar waar de grensoverschrijdende dimensie elders genoemd wordt, blijft het op een hoger abstractieniveau. In meerdere gevallen wordt grensoverschrijdende samenwerking als kans gezien, waarbij een rits aan thema's worden benoemd. Minder aandacht gaat uit naar de vraag *hoe*. Als voorbeeld gaat veel aandacht uit naar het wegnemen van belemmeringen voor de grensoverschrijdende arbeidsmarkt. Hier missen echter veelal concrete acties of initiatieven voor bijvoorbeeld afwijkingsmogelijkheden of afstemmingsstructuren om deze gestructureerd te kunnen analyseren en op te lossen. Daar liggen nu met het advies van Donner/Berx toch concretere plannen om dit te kunnen doen. Toch blijft het op hoofdlijnen en heeft het een ad-hoc karakter van een lobby richting de beleidsmakers en het afstemmen met de burens. Vertegenwoordiging en diplomatieke relaties met de buurlanden zijn belangrijk, maar grensoverschrijdend samenwerken betekent meer.

Maximaal gebruik maken van de grensregio – zoals een aantal partijprogramma's beschrijven: als middelpunt in een euregio of knooppunt tussen twee landen – vereist meer concrete aandacht en investeringen in een grensoverschrijdende organisatie van structurele aard.

Provincie Limburg⁴

In het kort:

CDA: 'Grens' wordt vijfmaal genoemd in het kader van grensoverschrijdend werken en verschillen in wetgeving, en grensoverschrijdende mobiliteit. Euregio wordt benoemd in het kader van stageplekken en buurtalen, stimuleren van samenwerking kennisinstituten. De buurlanden worden een aantal keer genoemd bij samenwerking waterkwantiteit, grensoverschrijdende arbeidsbemiddeling en infrastructuur en mobiliteit.

PVV: 'grens' valt vijfmaal in het kader van aanpak criminaliteit, stoppen grensoverschrijdende subsidies, en goede contacten met de buurlanden. De buurlanden worden verder genoemd in het kader van grensoverschrijdend spoor.

VVD: 'grens' geeft 9 hits, in het kader van treinverbindingen, energietransitie, en criminaliteitsbestrijding. Euregio wordt niet benoemd, de buurlanden wel in het kader van stikstofaanpak, klimaattransitie en wegnemen obstakels grensarbeid.

SP: 'grens' wordt achtmaal genoemd in het kader van stimuleren grensoverschrijdend OV en buurtalen, ondersteunen grenswerken, stages, culturele producties en diploma-erkenning. 'Euregio' valt ten aanzien van het laatste ook eenmaal. De buurlanden worden tweemaal genoemd in kader van intercity-verbindingen en een deltaplan voor hoogwater en droogte.

GroenLinks: 'grens' levert 5 relevante hits op, die gaan over cultuur, arbeid, treinverbindingen en overlegstructuren. 'Euregio' valt achtmaal ten aanzien van sport en cultuur. De buurlanden worden tweemaal genoemd in kader van grensarbeid en de belemmeringen hiertoe, en openbaar vervoer.

PvdA: 'grens' valt 15-maal, 'euregio' 16 keer, met tevens een apart hoofdstuk 'internationaal' met een euregionale paragraaf. Betreft veiligheid, grensarbeid, cultuur, duurzaamheid, openbaar vervoer, milieu, volksgezondheid en waterveiligheid.

D66: Euregio geeft 9 hits, 'grens' 8 relevante hits die gaan over cultuur, arbeid, openbaar vervoer en vestigingsklimaat.

FvD: 'grens' geeft 1 hit, in het kader van openbaar vervoer, geen hits op euregio of 'buur'.

LOKAAL-LIMBURG: Geen vermeldingen 'grens' of 'euregio' of 'buur'.

Partij voor de Dieren: 'Euregio' geeft een hit in het kader van treinverbindingen, er bestaan geen hits op 'grens' of 'buur'.

50PLUS: 'Euregio' wordt eenmaal benoemd in het kader van treinverbindingen. 'Grens' of de buurlanden worden tweemaal benoemd in het kader van effecten van landelijke maatregelen, afspraken aanpak milieu.

Omzien!: 'grens' wordt tweemaal benoemd in het kader van grensarbeid en openbaar vervoer. Euregio wordt niet benoemd, de buurlanden in het kader van een Schone Maas en de goede diplomatieke verhoudingen hierbij.

⁴ Screening door Pim Mertens, wetenschappelijk coördinator ITEM.

BvNL: Euregio komt niet voor, buurland Duitsland eenmaal voor een grenspark. Het woord 'grens' wordt verder met plofkraken en ondermijnende criminaliteit geassocieerd.

ChristenUnie: 'grens' valt negenmaal, in het kader van internationale verbindingen, waterkwaliteit, duurzame economische ontwikkeling, en werken en studeren over de grens. 'Euregio' wordt driemaal benoemd in het kader van euregionaal samenwerken en kennisdelen, en arbeid. Buurlanden worden benoemd in het kader van buurtalenonderwijs en stages.

BBB: 'grens' wordt in het kader van grensarbeid stimuleren, grondwaterbeheer, natuur en milieu benoemd. 'Euregio' wordt achtmaal genoemd, met veiligheid, samenwerking ziekenhuizen, economische groei, vervoer/mobiliteit en wateroverlast genoemd.

Limburgse Senioren Partij: Geen vermeldingen van 'grens', buurlanden of 'euregio'.

AWP: 'grens' wordt benoemd in het kader van rol voor minister en CdK voor sterkere regierol. Euregio wordt benoemd in kader van gebiedsgerichte aanpak water, klimaat en leefomgeving, de bestuurlijke regie in samenwerking door minister/CdK.

JA21: 'grens' wordt benoemd in het kader van grensoverschrijdende criminaliteit, 'euregio' komt niet voor. De buurlanden Duitsland en België worden benoemd in kader van infrastructuuragenda, om de unieke ligging beter te gebruiken voor groei van de economie, en samenwerken van opsporingsdiensten.

JEZUS LEEFT: Apart kopje internationaal/grensregio, waarbij het gaat over samenwerking stimuleren voor veiligheid, handelsbetrekkingen en overlast grensoverschrijdend vrachtverkeer en vervuilende industrie. Verder geen vermeldingen van 'grens', 'euregio' of buurlanden.

Hart voor Vrijheid: Eenmaal worden de buurlanden benoemd in het kader van internationale betrekkingen.

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
Grensoverschrijdende Arbeidsmarkt		
<i>CDA: Vernieuwd Vertrouwd voor Limburg</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Provincie neemt voortouw voor Limburgs Aanvalsplan Arbeidsmarkt - Stimuleren uitwisseling en stageplekken in de euregio - Aandacht voor buurtalen - Waar mogelijk internationale hobbels afstemmen met buurlanden - Bureaucratie verminderen 	Concrete plannen voor grensoverschrijdende samenwerking en de grensoverschrijdende arbeidsmarkt worden benoemd. Ingezette projecten als Grensarbeid (SGA) blijven echter onvermeld.
<i>PVV: Stabiel, Betrouwbaar en Rechtdoorzee</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Minder kenniseconomie, geen hoogopgeleide (vaak buitenlandse) studenten - Gelijke kansen voor iedereen op de arbeidsmarkt 	Geen concrete voornemens voor de euregionale arbeidsmarkt

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
<i>VVD: Ruimte voor het Limburgs Leven!</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Grensarbeid is een kracht. Inzetten voor harmonisatie van wetgeving ogv fiscaliteit en sociale zekerheid zodat zo min mogelijk barrières zijn voor grensarbeid - Internationaal talent vasthouden 	Ambitieuus plan tav grensarbeid, onbekend op welk niveau harmonisatie
<i>SP: Limburg is van ons!</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Loopbaan Adviescentrum voor advies en begeleiding - Ondersteuning Grensinformatiepunten - Inzetten op internationale diploma-erkenning, aandringen bij euregionale partners en kabinet 	Relevant, Adviescentrum kan ook grensoverschrijdend aansluiten bij SGA-ontwikkeling
<i>GroenLinks</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Blijvende provinciale opgave is wegnemen van juridische en praktische belemmeringen voor grensoverschrijdende arbeid. Lobby in Den Haag, Duitsland en België 	Relevante ambitie voor oplossen belemmeringen grensarbeid.
<i>PvdA</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Betere afstemming tussen opleidingen en de arbeidsmarkt stimuleren, ook in euregionaal perspectief - Spreiding rijksdiensten over regio's - Arbeidsmigratie en kenniswerkers essentieel, positief vormgeven en waar toegevoegde waarde is (zoals werknemers uit EU die in zorg komen werken) - Wegnemen van barrières grensarbeid, grensoverschrijdend ondernemen, leren of wonen 	Relevante ambitie voor oplossen belemmeringen grensarbeid.
<i>D66: Kiezen voor Limburg</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Gebruik maken van euregionale arbeidsmarkt en bedrijven aanmoedigen om over de grenzen heen te kijken - Stimuleren samenwerking over de grens op gebied van kennis-, logistiek- en maakindustrie - Knelpunten bij grensoverschrijdend werken, ondernemen, wonen en studeren oplossen en meer bekendheid geven aan instanties die daarbij kunnen helpen - GrensInfoPunten en Grensarbeid/SGA moeten meer ingezet worden op het informeren over en bieden van grensoverschrijdende kansen op gebied van onderwijs, training en arbeid 	Relevante ambitie voor verbeteren informatievoorziening en oplossen belemmeringen bij grensarbeid.
<i>Forum voor Democratie</i>		
<i>LOKAAL-LIMBURG: Dichtbij, betrokken en daadkrachtig</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Aandacht en ondersteuning van MKB 	

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
<i>Partij voor de Dieren: Je kunt nu nog kiezen</i>		
<i>50PLUS</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Bewustwording dat landelijke maatregelen funest zijn voor grensregio Limburg, hiermee rekening houden en compenseren 	Aansluiting grenseffectenmethodiek
<i>Omzien!: Omdat het om u gaat!</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Om ervoor te zorgen dat grenswerkers probleemloos hun werk kunnen blijven doen is het noodzakelijk dat er goed Europese afspraken worden gemaakt 	Relevant voor oplossen grensobstakels, oplossingen kunnen ook bilateraal gevonden worden
<i>Belang van Nederland</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Geen vestiging van buitenlandse bedrijven waar geen personeel en woonruimte voor is - Minder afhankelijk worden van het buitenland wat betreft essentiële economische sectoren, waaronder zorg - Invloed van EU op economisch beleid beperken 	Mogelijk beperkend voor grensarbeid/grensoverschrijdende arbeidsmarkt
<i>ChristenUnie: Ruimte voor elkaar</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Regionale samenwerking tussen bedrijfsleven, overheid, kennisinstellingen en beroepsonderwijs versterken via regiodeals - Samenwerking over de grens is van wezenlijk belang voor duurzame economische ontwikkeling - Stimulering van samenwerking over de grens, inspannen om knelpunten daarbij weg te nemen - Mbo en hbo moeten zich kunnen oriënteren op werken over de grens tijdens opleiding - Projecten die het werken over de grens eenvoudiger maken moeten worden gestimuleerd, waaronder dat sprake moet zijn van diploma-erkenning 	Aandacht voor belemmeringen in de grensoverschrijdende arbeidsmarkt en het belang ervan. Onduidelijk of een proactieve houding en acties hierbij worden geïnitieerd
<i>BBB</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Intensief samenwerken met de aangrenzende Duitse deelstaten en Belgische provincies, op het vlak van grensarbeid. - Provincie zou ondernemers die de wens hebben te exporteren naar het buitenland en samen te werken met bedrijven uit Duitsland en België moeten ondersteunen in hun internationalisering en mogelijkheden voor export creëren dan wel promoten 	Aansluiting op ambitie verbeteren obstakels aan grensarbeid. Relevant idee voor stimuleren grensoverschrijdende samenwerking tussen bedrijven, maar nog onduidelijk op welke manier
<i>Limburgse Senioren Partij</i>		
<i>AWP voor Water, Klimaat en Natuur</i>		

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
<i>JA21: Het moet echt anders</i>	- Samenwerking met Duitsland en België verder versterken en zo gebruik maken van ligging om economie een impuls te geven	Positieve ambitie, met focus op Limburgse economie
<i>JEZUS LEEFT</i>	- Stimuleren van handelsbetrekkingen met buurlanden België, Duitsland en andere EU landen	
<i>Hart voor Vrijheid</i>		
Grensoverschrijdende zorg / welzijn		
<i>CDA: Vernieuwd Vertrouwd voor Limburg</i>	- Provinciale sociale agenda - Via Burgerkracht Limburg aandacht voor mantelzorgers - Investering in kind en jeugd	Geen concrete plannen voor grensoverschrijdende zorg, of innovatieve plannen als ondersteuning euregionale samenwerking ziekenhuizen, zorgverleners.
<i>PVV: Stabiel, Betrouwbaar en Rechtdoorzee</i>	- Geen specifieke Provinciale taak - Intensiveren ouderen- en jeugdzorg	Geen Provinciale taak kan duiden op ook geen proactieve stimulering van grensoverschrijdende kansen
<i>VVD: Ruimte voor het Limburgs Leven!</i>		
<i>SP: Limburg is van ons!</i>	- Provincie sluit zich aan bij regionale preventiecoalities	Voor effectieve aanpak is grensoverschrijdende samenwerking nodig voor het grensgebied, dit blijft onbenoemd
<i>GroenLinks</i>	- Provincie investeert samen met gemeenten en verzekeraars in preventieactiviteiten	Voor effectieve aanpak is grensoverschrijdende samenwerking nodig voor het grensgebied, dit blijft onbenoemd
<i>PvdA</i>	- Sterkere provinciale rol, gezamenlijk met gemeenten, kennisinstellingen, gezondheidswerkers, scholen, verzekeraars en maatschappelijke organisaties - Knelpunten in het regionale zorgnetwerk in kaart brengen en regie voeren voor oplossingen - Jaarlijkse Staat van Limburg voor sturing op brede welvaart - Euregionale samenwerking op volksgezondheid versterken	Zeldzaam standpunt voor euregionale samenwerking op volksgezondheid. Dit is een belangrijk punt n.a.v. de COVID-pandemie en uitdagingen in de zorg. Belangrijk dat de grensoverschrijdende dimensie ook wordt meegenomen in het in kaart

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
		brengen van het netwerk en de regie hierop
<i>D66: Kiezen voor Limburg</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Positieve gezondheid stimuleren door partijen bij elkaar te brengen en/of programma's te initiëren of ondersteunen - Stadsregio Parkstad in gesprek met Städregion Aachen en Stadt Aachen om te bespreken op welke manier een bijdrage aan woningbouwopgave gerelateerd aan campusontwikkeling van RWTH kan worden geleverd 	Innovatief en relevant om vraag- en aanbod grensoverschrijdend te passen
<i>Forum voor Democratie</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Aanpak voor krimp- en groeigebieden 	Hier past grensoverschrijdende samenwerking, nu regio's aan de grens veelal krimp kennen
<i>LOKAAL-LIMBURG: Dichtbij, betrokken en daadkrachtig</i>		
<i>Partij voor de Dieren: Je kunt nu nog kiezen</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Actief sociaal- en gezondheidsbeleid voeren 	
<i>50PLUS</i>		
<i>Omzien!: Omdat het om u gaat!</i>		
<i>Belang van Nederland</i>		
<i>ChristenUnie: Ruimte voor elkaar</i>	<ul style="list-style-type: none"> - De provincie behartigt het openbaar provinciaal belang, ook voor domeinen waar geen wettelijke taak voor de provincie ligt. Om die reden wordt periodiek de Brede Welvaart-index toegepast. 	Brede Welvaart-index stopt momenteel op de grens, terwijl feitelijk leven grensoverschrijdend is in grensregio's
<i>BBB</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Inzetten op behoud van regionale ziekenhuizen die in nauw contact staan met omliggende academische ziekenhuizen in euregionaal verband 	Vernieuwend en relevant voor euregionale samenwerking in zorg
<i>Limburgse Senioren Partij</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Zorg wordt lokaal dicht bij de inwoners georganiseerd, breng zorg naar de mensen 	Grensoverschrijdende kansen zijn aanwezig, maar onbenoemd
<i>AWP voor Water, Klimaat en Natuur</i>		

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
<i>JA21: Het moet echt anders</i>		
<i>JEZUS LEEFT</i>		
<i>Hart voor Vrijheid</i>		
Grensoverschrijdende mobiliteit / infrastructuur		
<i>CDA: Vernieuwd Vertrouwd voor Limburg</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Internationaal georiënteerde provincie, koesteren, bevorderen en versterken internationale ligging - Provincie blijft bij het Rijk lobbyen voor de internationale treinverbinding Luik-Maastricht-Aken, Eindhoven-Venlo-Düsseldorf, Den Haag-Eindhoven-Heerlen-Aachen en Weert-Hamont-Antwerpen 	Er worden concrete verbindingen grensoverschrijdend genoemd. Relevante ambitie om grensoverschrijdende verbindingen te verbeteren
<i>PVV: Stabiel, Betrouwbaar en Rechtdoorzee</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Openbaar vervoer over landsgrenzen heen is van belang - Rol van Provincie bij doorontwikkeling spoornetwerk beperkt - Tegen tramlijn Hasselt-Maastricht 	Erkenning van belang grensoverschrijdende verbindingen, maar beperkte concrete verbindingen benoemd
<i>VVD: Ruimte voor het Limburgs Leven!</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Inzetten grensoverschrijdende trein tussen Eindhoven-Weert-Antwerpen en directe verbinding Maastricht-Luik-Brussel - Inzetten op busverbindingen over de grens - Twee keer per uur drielandentrein tussen Luik, Maastricht, Heerlen en Aken 	Aantal concrete grensoverschrijdende verbindingen worden benoemd
<i>SP: Limburg is van ons!</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Concreet grensoverschrijdend openbaar vervoer stimuleren - Aandacht voor (internationale) treinverbindingen (Weert-Hamont en Heerlen-Aken) - Openbaar vervoer met omliggende regio's in Duitsland en België worden uitgebreid en kaartstelsel wordt afgestemd op reizen van en naar BE/DE - Intercity verbindingen tussen grote steden worden doorgetrokken naar grote steden in buurlanden 	Erkenning grensoverschrijdende verbindingen, ook erkenning voor harmonisatie van kaartstelsel is zeer relevant
<i>GroenLinks</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Groei van luchthaven Bierset tegenhouden, ondersteuning in lobby naar Wallonië, Vlaanderen en Den Haag - Limburg als knooppunt voor internationale treinverbindingen, goede aansluiting op het net van omliggende landen 	Relevantie voor grensoverschrijdende verbindingen, echter nog geen concrete verbindingen benoemd

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
	<ul style="list-style-type: none"> - Provincie neemt voortouw in regionaal grensoverschrijdend OV-overleg met Belgische en Duitse overheden - Maastricht opgenomen in internationale HSL-netwerk met verbindingen naar Brussel, Luik en Aken 	
<i>PvdA</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Opgenomen worden in grote internationale treinverbindingen die bijvoorbeeld vertrekken vanuit Amsterdam of de Duitse en Belgische steden - In geografisch kleinere kring van euregionale verbindingen moeten betere snelbusverbindingen uitkomst bieden 	Aandacht voor zowel de langere verbindingen over de grens als het lokaal euregionaal verkeer
<i>D66: Kiezen voor Limburg</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Aanleg grensoverschrijdende bus- en treinverbindingen versnellen - Inzetten op meer en betere grensoverschrijdende treinverbindingen die aansluiten op hogesnelheidslijnen in Aachen, Düsseldorf en Liège - Verbinding Eindhoven-Aachen gedecentraliseerd laten uitvoeren door Arriva, twee keer per uur - Spoorverbinding Weert-Hamont-Antwerpen snel realiseren - Betere en snellere verbinding tussen Maastricht en Luik - Aantal grensoverschrijdende OV-verbindingen uitbreiden: Limburgliner van Weert naar Maaseik, busverbinding Hasselt-Sittard 	Aantal concrete grensoverschrijdende verbindingen worden benoemd
<i>Forum voor Democratie</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Voorrang bij budgettering van grensoverschrijdend openbaar vervoer - Extra aandacht voor OV-verbindingen met Duitsland en België 	Aandacht voor grensoverschrijdend OV, maar geen concrete verbindingen worden benoemd
<i>LOKAAL-LIMBURG: Dichtbij, betrokken en daadkrachtig</i>		
<i>Partij voor de Dieren: Je kunt nu nog kiezen</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Inzetten voor betaalbare, duurzame en snelle nationale en euregionale treinverbindingen, bijvoorbeeld drielandentrein, lijn Hamont-Weert en Eindhoven-Heerlen-Aken - Actief campagne voeren om gebruik van het Limburgse luchtruim te beperken voor aangrenzende luchthavens 	Positief dat naast verbinding grensoverschrijdend ook aandacht is voor prijs en frequentie
<i>50PLUS</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Zorgen voor betere treinverbindingen in de euregio, ook naar Aken, Luik en Hasselt 	Aandacht voor euregionaal verkeer, geen concrete verbindingen worden benoemd

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
<i>Omzien!: Omdat het om u gaat!</i>	- Grensoverschrijdend openbaar vervoer hoort bij euregionale grensarbeid	Aandacht voor euregionaal verkeer, geen concrete verbindingen worden benoemd
<i>Belang van Nederland</i>	- Verbetering van bestaande bus- en spoorlijnen	Geen benoeming van grensoverschrijdende verbindingen
<i>ChristenUnie: Ruimte voor elkaar</i>	- Goede internationale verbindingen, zoals hogesnelheidslijnen naar Luik en Aken - Verbetering treinverbindingen Maastricht-Aken en Eindhoven-Venlo-Düsseldorf - Afbouwen Maastricht Aachen Airport	Aandacht voor grensoverschrijdende verbindingen en een aantal lijnen specifiek
<i>BBB</i>	- Stimuleren samenwerking binnen euregio op vlak van vervoer / mobiliteit - Goede internationale (trein)verbindingen met Duitsland en België heeft hebben hoge prioriteit - Betrouwbare drielandentrein die goed aansluit op Nederlandse, Belgische en Duitse intercity treinen - Samenwerking met De Lijn voor (tram)busverbinding tussen Maastricht-Hasselt en Sittard-Geleen-Hasselt	Aandacht voor grensoverschrijdende verbindingen Relevant plan om ook de samenwerking in de sector actief te stimuleren
<i>Limburgse Senioren Partij</i>		
<i>AWP voor Water, Klimaat en Natuur</i>		
<i>JA21: Het moet echt anders</i>	- Inzetten op goede infrastructuur en bereikbaarheid over landsgrenzen heen - Inzetten op infrastructuuragenda met Noordrijn-Westfalen en Vlaams gewest - Treinverbinding Weert-Antwerpen realiseren	Infrastructuuragenda relevant, maar verder geen concrete verbindingen
<i>JEZUS LEEFT</i>		
<i>Hart voor Vrijheid</i>		

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
Grensoverschrijdend onderwijs en cultuur		
<i>CDA: Vernieuwd Vertrouwd voor Limburg</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Uitwisseling / stages in de Euregio - Stimuleren buurtalen - Grenzen als extra mogelijkheid voor cultuur - Versterking Limburgse cultuur en taal 	Aandacht voor buurtalen en cultuur over de grens, nog geen concrete plannen benoemd
<i>PVV: Stabiel, Betrouwbaar en Rechtdoorzee</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Alleen aanjaagfunctie bij onderwijs - Stimuleren Limburgs dialect en cultuur die Limburgse identiteit moeten bevorderen 	Geen euregionale plannen
<i>VVD: Ruimte voor het Limburgs Leven!</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Aandacht voor Limburgse taal - Aandringen in Den Haag voor grenstaalonderwijs zoals Duits en Frans in curriculum - Internationale studenten zijn welkom, met toegankelijke taal- en cultuurlessen 	Aandacht voor buurtalen, maar niet zozeer voor grensoverschrijdende samenwerking in onderwijs
<i>SP: Limburg is van ons!</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Grensoverschrijdende projecten voor het spreken van de buurtalen stimuleren - Samenwerking met onderwijs over de grens opzoeken om druk op sommige steden te verlichten - Grensoverschrijdende culturele producties van jonge makers uit theater / toneel, dans en muziek stimuleren 	Veel over cultuur (gratis musea), zonder euregionaal component
<i>GroenLinks</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Investering in cultuur als belangrijk middel in de euregio voor toerisme en grensoverstijgende samenwerking - Taalorganisaties ondersteunen en taalconvenant dat met Rijk getekend is uitvoeren en bij Rijk aandacht blijven vragen voor behoud en bevordering van Limburgse regionale taal 	Positief, maar nog geen concrete plannen
<i>PvdA</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt: steun samenwerking onderwijs, overheden en bedrijfsleven - Stimuleren euregionale culturele samenwerking - Krachtig inzetten op betere toegankelijkheid van elkaars cultureel erfgoed en hedendaagse cultuur in euregio - Krachtig inzetten op grensoverschrijdende samenwerking in onderwijs 	Veel aandacht voor grensoverschrijdende samenwerking op de verschillende aspecten
<i>D66: Kiezen voor Limburg</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Ligging in Euregio Maas-Rijn en Euregio Rijn-Maas Noord biedt kansen voor een breed euregionaal cultuuraanbod, inzetten op betere grensoverschrijdende samenwerking 	Aandacht voor euregionaal cultuur, maar geen concrete plannen

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
<i>Forum voor Democratie</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Basisscholen ophouden in Limburgse krimpgebieden - Projecten stimuleren voor lokale streektaal en -literatuur 	Samenwerking basisscholen over de grens mogelijk?
<i>LOKAAL-LIMBURG: Dichtbij, betrokken en daadkrachtig</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Aandacht voor Limburgse taal - Scholing in Duitse en Franse taal vormt een positieve toevoeging 	Aandacht voor buurtalen
<i>Partij voor de Dieren: Je kunt nu nog kiezen</i>		
<i>50PLUS</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Terughoudend met actieve werving buitenlandse studenten - Stimuleren Franse en Duitse taal 	Aandacht voor buurtalen, maar niet voor eventuele effecten op de euregionale arbeid- en onderwijsmarkt
<i>Omzien!: Omdat het om u gaat!</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Herijking huidige onderwijssysteem: meer flexibiliteit en maatwerk nodig - Opzetten van een Limburgse Ambachtsacademie 	Geen concrete grensoverschrijdende plannen
<i>Belang van Nederland</i>		
<i>ChristenUnie: Ruimte voor elkaar</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Stimuleren en ondersteunen van buurtaalprojecten, uitwisselingen en stages tussen scholen in de buurlanden 	Positief
<i>BBB</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Intensief samenwerken met de aangrenzende Duitse deelstaten en Belgische provincies, op het vlak van scholing 	Positief, maar nog geen concrete plannen
<i>Limburgse Senioren Partij</i>		
<i>AWP voor Water, Klimaat en Natuur</i>		
<i>JA21: Het moet echt anders</i>		
<i>JEZUS LEEFT</i>		
<i>Hart voor Vrijheid</i>		
Grensoverschrijdende veiligheid		
<i>CDA: Vernieuwd Vertrouwd voor Limburg</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Aanpak waterkwantiteit. Provincie moet samenwerken met gemeenten, waterschappen en drinkwaterbedrijven en 	Geen concrete plannen voor grensoverschrijdende criminaliteit of

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
	buurprovincies in Nederland, België en Duitsland voor hoogwaterbescherming. Integrale benadering langs hele stroomgebied van Maas	misdaad, hoewel gouverneur Roemer recent voor stevigere provinciale insteek pleitte.
<i>PVV: Stabiel, Betrouwbaar en Rechtdoorzee</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Waterveiligheid: goed onderhoud en verbreding van dijken - Intensiveren grensoverschrijdende aanpak criminaliteit door betere internationale samenwerking - Doorzetting RIEC voor bestuurlijke samenwerking, met Rijksheer als voortrekkersrol 	Grensoverschrijdende samenwerking tav criminaliteit impliciet benoemd, geen aandacht voor andere veiligheidsaspecten
<i>VVD: Ruimte voor het Limburgs Leven!</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Aandacht voor grensoverschrijdende criminaliteit, inspanning voor aandacht in Den Haag - Uitbreiding RIEC 	Niet zozeer gesproken over de realisatie van de grensoverschrijdende aanpak met de partners over de grens
<i>SP: Limburg is van ons!</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Deltaplan met buurlanden over hoe nieuwe waterrampen te voorkomen 	Positief dat gezamenlijk plan wordt opgemaakt, afstemming aan de voorkant
<i>GroenLinks</i>		
<i>PvdA</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Faciliterende, verbindende, signalerende en coördinerende verantwoordelijkheid voor provincie - Gezamenlijke lobby van provincie en gemeenten richting Den Haag voor politiecapaciteit - Stevig inzetten op bestrijden van grensoverschrijdende veiligheidsproblemen, internationale drugshandel en grensoverschrijdende criminaliteit - Samen met omliggende landen aan de slag om barrières aan grensoverschrijdende criminaliteitsbestrijding te slechten - Kennis en ervaring delen met andere overheden - Euregionale samenwerking in waterveiligheid versterken 	Sterke benoeming van grensoverschrijdende en euregionale samenwerking op de verschillende aspecten
<i>D66: Kiezen voor Limburg</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Inzetten op verbetering van waterveiligheid, inzetten op data uitwisselen met Wallonië en Duitsland 	Positief voor meer grensoverschrijdende samenwerking
<i>Forum voor Democratie</i>		

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
<i>LOKAAL-LIMBURG: Dichtbij, betrokken en daadkrachtig</i>		
<i>Partij voor de Dieren: Je kunt nu nog kiezen</i>		
<i>50PLUS</i>		
<i>Omzien!: Omdat het om u gaat!</i>	- Waterbeleid dient zich te richten op – ism andere overheden – het voorkomen van overstromingen en drinkwaterveiligheid	Geen concrete benoeming grensoverschrijdende samenwerking
<i>Belang van Nederland</i>	- Ondernijning en plofkraken die vanuit Nederland over de grens worden uitgevoerd, we zetten de samenwerking met alle Limburgse gemeenten voort om dit gezamenlijk aan te pakken	Geen concrete benoeming van grensoverschrijdende samenwerking om grensoverschrijdend probleem aan te pakken
<i>ChristenUnie: Ruimte voor elkaar</i>	- Ondernijning tegen gaan door samenwerking provincie met ander overheden	Geen aandacht voor grensoverschrijdende samenwerking in veiligheid benoemd
<i>BBB</i>	- In euregionaal verband meer aandacht geven aan bestrijding van criminaliteit op het platteland om zo drugkartels en rondrijdende bendes geen kans te geven - Stimuleren samenwerking binnen euregio op vlak van veiligheid en watermanagement - In samenwerking met het Waterschap Limburg en in euregionaal verband integraal werken aan het voorkomen van wateroverlast. Denk hierbij aan watertoevoer en beheersing vanuit België en Duitsland	Euregionale samenwerking wordt benoemd in de verschillende aspecten
<i>Limburgse Senioren Partij</i>		
<i>AWP voor Water, Klimaat en Natuur</i>	- Interregionaal stroomgebiedsbeheerplan opstellen - Effectief euregionaal samenwerken - Benutten Europees waarschuwingssysteem EFAS	Ambitie voor euregionaal samenwerking is benoemd
<i>JA21: Het moet echt anders</i>	- Goede samenwerking met waterschap voor voorkoming overstromingen - Meer structureel budget naar RIEC - Beter samenwerking met opsporingsdiensten in België en Duitsland	Concrete plannen voor samenwerking over de grens

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
	<ul style="list-style-type: none"> - Extra middelen vanuit het rijk hiervoor en uitbreiding politiecapaciteit 	
<i>JEZUS LEEFT</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Grenscontroles invoeren om transport van drugs en drugsafval sneller op te sporen en overlast en criminaliteit tegen te gaan - Samenwerken met overheidsinstanties van onze buurlanden op het gebied van veiligheid, grensbewaking en bestrijding van misdaad en het weren van uitgedoemde en uitgezette asielzoekers 	Geen positieve ontwikkeling van grenscontroles voor vrij verkeer
<i>Hart voor Vrijheid</i>		
Grensoverschrijdende energietransitie / klimaat		
<i>CDA: Vernieuwd Vertrouwd voor Limburg</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Kernenergie zou geen taboe moeten zijn - Oprichten van innovatie- en expertisecentrum - Sterkere sturing energiemarkt, opzetten en uitvoeren van energieprojecten en -infrastructuur 	Kernenergie ligt gevoelig bij buurlanden
<i>PVV: Stabiel, Betrouwbaar en Rechtdoorzee</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Beëindigen klimaat en energietransitie projecten obv subsidies - Beslissing over wind- en zonne-energie bij Provincie - Kleine kerncentrale voor Limburg 	Kernenergie ligt gevoelig bij buurlanden
<i>VVD: Ruimte voor het Limburgs Leven!</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Klimaattransitie zoveel mogelijk samen met Duitsland en België oppakken – gevaar dat banen naar andere kant van de grens verplaatsen - Klimaatmaatregelen in samenspraak met buurlanden en maatregelen daar - Actieve opstelling voor kernenergie - Energieprojecten: randvoorwaarde is participatie, overleg en lokaal eigenaarschap 	Negatief uitgangspunt ivm waterbedeffecten, maar positief om gezamenlijk beleid te maken
<i>SP: Limburg is van ons!</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Geen nieuwe kerncentrales - Inspannen voor voldoen aan veiligheidsnormen of sluiting kerncentrale Tihange 	
<i>GroenLinks</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Energiecoöperaties, met zeggenschap en eigenaarschap voor inwoners - Ondersteunen regionale energiestrategie - Lobby bij Rijk voor een 380kV kabel voortzetten 	Regionale energietransitie en eigenaarschap, grensoverschrijdende dimensie onbenoemd

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
<i>PvdA</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Geen kernenergie - Ondersteunen Regionale Energiestrategie - Inzetten op duurzame energiebronnen, uitbreiden en intensiveren - Provinciaal energiebedrijf oprichten: Limburgse Energie- en Isolatie maatschappij (expertisecentrum voor lokale energievraagstukken) - Samen met buurlanden werken aan duurzaamheid in en van de euregio - Grensoverschrijdende milieuverontreiniging en risico's van kerncentrales over de grens effectiever aanpakken - Sluiting van Tihange 	Positief dat proactief in de euregio op de grensoverschrijdende opgave wordt ingezet
<i>D66: Kiezen voor Limburg</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Prioriteit maken van Regionale Energiestrategieën - Uitbreiding elektriciteitsnetwerk door samenwerking rijksoverheid, omwonenden, netbeheerders, provincie en gemeenten - Kleine kerncentrale is een optie, eerst alternatieven prioriteren 	Grensoverschrijdende dimensie wordt niet genoemd, bijvoorbeeld euregionale strategieën
<i>Forum voor Democratie</i>		
<i>LOKAAL-LIMBURG: Dichtbij, betrokken en daadkrachtig</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Ruimte voor groene waterstof, mogelijk via buisleidingen - Streven naar minimaal 50% lokaal eigendom bij energieopwekking - Provinciale verantwoordelijkheid in Regionale Energiestrategieën en voor windmolenparken en zonneweides 	Grensoverschrijdende dimensie wordt niet genoemd, bijvoorbeeld euregionale strategieën
<i>Partij voor de Dieren: Je kunt nu nog kiezen</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Er komt een gedeputeerde Dierenwelzijn - Heldere en ambitieuze visie op natuur en klimaat - Mogelijkheid onderzoeken om de natuurrechten te verlenen in de vorm van rechtspersoonlijkheid - Regierol in Regionale Energiestrategieën - Stimulering energiecoöperaties 	In Vlaanderen is Dierenwelzijn ook belegd
<i>50PLUS</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Regelgeving en uitvoering rondom stikstof en natuurgebieden in overeenstemming met buurlanden als België en Duitsland - Grensoverschrijdende afspraken maken over aanpak van milieu en milieucriminaliteit. De controle en opsporen door Limburgse maatregelen mogen niet dienen ter compensatie van overlast buiten de grensregio 	Positief dat afstemming en afspraken grensoverschrijdend wordt gezocht

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
<i>Omzien!: Omdat het om u gaat!</i>	- Schone Maas, daarvoor is Limburg afhankelijk van het buitenland, goede diplomatieke verhoudingen met onze buurlanden	Positieve opmerking, maar nog geen concrete afstemming genoemd
<i>Belang van Nederland</i>	- Kleine kerncentrales - Tegen Regionale Energiestrategie	Grensoverschrijdende dimensie wordt niet genoemd, bijvoorbeeld euregionale strategieën
<i>ChristenUnie: Ruimte voor elkaar</i>	- Coördineert in samenwerking met gemeenten de ontwikkeling van regionale plannen voor andere verwarmingsbronnen - Voorkeur zonder nieuwe kerncentrales - Organisatie 'regionale energietafels' voor afstemming gemeenten, waterschappen en netbeheerders - Creëren van schone en ecologisch gezonde watersystemen, oog voor samenwerking over de grens. Alles wat water betreft begint over de grens	Grensoverschrijdende dimensie wordt niet genoemd, bijvoorbeeld euregionale strategieën
<i>BBB</i>	- Voorstander van kernenergie - Europese doelstellingen en samenwerkingen bij behoud en verbetering van natuur en milieu zijn essentieel voor provincie, grenzend aan Duitsland en België	Afstemming met de buurlanden is positief. Kernenergie ligt echter gevoelig in buurlanden
<i>Limburgse Senioren Partij</i>	- Stimuleren alternatieve, bewezen en veilige energieopwekking, zoals kleinschalige kernenergie, zon en wind, waterstof en geothermie	Geen grensoverschrijdende kansen benoemd
<i>AWP voor Water, Klimaat en Natuur</i>	- Participatie van burgers in besluitvorming - Bij ruimtelijke ordening en leefomgeving moeten bodem en water leidend zijn - Gebiedsgerichte, regionale en euregionale aanpak voor water, klimaat en leefomgeving	Kan participatie ook door bewoners aan de andere kant van de grens?
<i>JA21: Het moet echt anders</i>	- Enkele kleine kerncentrales in Limburg - Structurele uitbreiding stroomnet in Limburg	Geen grensoverschrijdende kansen en aansluiting voor stroomnet benoemd
<i>JEZUS LEEFT</i>	- Gezamenlijke oplossingen zoeken voor overlast door grensoverschrijdend vrachtverkeer en vervuilende industrie in de grensregio's	
<i>Hart voor Vrijheid</i>		

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
Grensoverschrijdende innovatie		
<i>CDA: Vernieuwd Vertrouwd voor Limburg</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Dé innovatieprovincie van Nederland: langdurige ondersteuning Campussen - MBO betrekken bij campusbeleid - Einstein-Telescoop 	Einstein-Telescoop is een grensoverschrijdend project, maar dat aspect blijft onbenoemd Link innovatie met buurlanden onbenoemd
<i>PVV: Stabiel, Betrouwbaar en Rechtdoorzee</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Stop op grensoverschrijdende subsidies indien geen belang voor eigen inwoners - Kritisch op diverse campussen 	Assumptie dat dit het aantal grensoverschrijdende projecten verminderd, alsook de euregionale ontwikkeling
<i>VVD: Ruimte voor het Limburgs Leven!</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Einstein-Telescoop - Brightlands campussen - Limburgs Energiefonds samenwerken met regionale energiestrategieën 	Einstein-Telescoop is een grensoverschrijdend project, maar dat aspect blijft onbenoemd
<i>SP: Limburg is van ons!</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Brightlands Campussen ondersteunen en verder ontwikkelen - Bedrijven die duurzame alternatieven voor grondstoffen en producten ontwikkelen ondersteunen: financieel en lobby - Kenniseconomie in Limburg stimuleren: uitwisselingen en stages bij innovatieve onderwijsinstellingen en bedrijven in andere landen ondersteunen 	Positieve ontwikkelingen, maar grensoverschrijdende aspecten niet genoemd
<i>GroenLinks</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Brightlands blijven ondersteunen - Nauwe afstemming met landelijke overheid over Chemelot, welke functies in het industriële achterland gehandhaafd kunnen blijven 	Link innovatie met buurlanden, cq functie richting buurlanden blijft onbenoemd
<i>PvdA</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Brightlands Campussen ondersteunen - Intensief samenwerken ter realisatie van Einstein-Telescoop, provinciale taak met Universiteit Maastricht - Samenwerking tussen provincie Limburg, stad Maastricht en Universiteit Maastricht, gericht op voor burgers relevante kennisontwikkeling met maatschappelijke impact, krachtig ondersteunen 	Einstein-Telescoop is een grensoverschrijdend project, maar dat aspect blijft onbenoemd Samenwerking tussen Limburg, stad en UM is positief, kan ook een explicietere euregionale context hebben met partners over de grens
<i>D66: Kiezen voor Limburg</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Inzetten op Einstein-Telescoop om deze ontwikkeling een drijvende kracht te laten zijn voor een veel grotere en bredere ontwikkeling in de euregio, samen met de burens 	Concreet benoemd dat voor de Einstein-Telescoop euregionaal samengewerkt moet worden. Een ontwikkelplatform is nuttig en

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
	<ul style="list-style-type: none"> - Euregionaal ontwikkelplatform, dat met alle betrokken partijen op alle niveaus intensief samenwerkt voor Einstein-Telescoop, van ruimtelijke inpassing tot mobiliteit - Ruimte voor groei en doorontwikkeling Brightlands campussen - Samenwerkingsvormen tussen bedrijfsleven, overheid en kennisinstellingen bevorderen, zoals kennishubs 	essentieel, kan ook voor meer vraagstukken van nut zijn
<i>Forum voor Democratie</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Steun verlenen aan innovatieve project Einstein-Telescoop - Brightlands campussen steunen 	Dit is een grensoverschrijdend project, maar dat aspect blijft onbenoemd
<i>LOKAAL-LIMBURG: Dichtbij, betrokken en daadkrachtig</i>		
<i>Partij voor de Dieren: Je kunt nu nog kiezen</i>		
<i>50PLUS</i>		
<i>Omzien!: Omdat het om u gaat!</i>		
<i>Belang van Nederland</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Einstein-Telescoop stimuleren 	Dit is een grensoverschrijdend project, maar dat aspect blijft onbenoemd
<i>ChristenUnie: Ruimte voor elkaar</i>		
<i>BBB</i>		
<i>Limburgse Senioren Partij</i>		
<i>AWP voor Water, Klimaat en Natuur</i>		
<i>JA21: Het moet echt anders</i>		
<i>JEZUS LEEFT</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Stimuleren van kennisindustrie en onderzoeksprojecten om meer kennis te verwerven, daarbij rekening houdend met de ethische normen en waarden gebaseerd op de Bijbel 	Samenwerkingsverbanden over de grens zijn waardevol, maar onbenoemd

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
	- Stimuleren van samenwerkingsverbanden tussen kennisinstututen, overheden en bedrijfsleven	
<i>Hart voor Vrijheid</i>		
Euregionale governance / samenwerking		
<i>CDA: Vernieuwd Vertrouwd voor Limburg</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Zichtbaar en proactief bestuur, aanwezig in Limburg en zichtbaar in Den Haag, Brussel, Düsseldorf en Luik - Afstemming knelpunten internationale arbeidsmarkt met buurlanden - Samenwerking euregionale kennisinstututen stimuleren 	Inzet op kennisvergaring, netwerk en lobby. Niet geheel duidelijk hoe structureel afstemming plaats kan vinden.
<i>PVV: Stabiel, Betrouwbaar en Rechtdoorzee</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Streven naar goede contacten met buurlanden - Delen van verantwoordelijkheden en kosten: provinciaal geld dient terug te stromen naar Limburg 	Dit klinkt meer terughoudend wat betreft de financiering en instandhouding van georganiseerde samenwerkingsstructuren
<i>VVD: Ruimte voor het Limburgs Leven!</i>		
<i>SP: Limburg is van ons!</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Stoppen met Europese projecten als Maastricht Working in Europe en EGTS-regio's - Regiodeals: provinciale bijdrage onder controle van PS 	Georganiseerde en gestructureerde samenwerking wordt niet ondersteund, niet ten gunste van duurzame samenwerking
<i>GroenLinks</i>	- Lobby in hoofdsteden, maar ook voortrekkersrol nemen in grensoverschrijdende overleggen met verschillende partners	Proactieve houding positief voor ontwikkeling euregionale samenwerken
<i>PvdA</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Euregio verder ontwikkelen; 'bevroren rijkdom' inzetten voor kwaliteit van leven te verbeteren - Barrières op gebied van sociale zekerheid, zorg en pensioenvoorziening voor grensarbeid, ondernemen, leren of wonen moeten worden weggenomen - Actieve participatie in Euregio Maas-Rijn behouden en bekijken of actieve participatie in Euregio Rijn Maas Noord wenselijk is - Bezien of en hoe deze samenwerkingsverbanden nog effectiever gemaakt kunnen worden als instrument in het versterken van de euregio 	<p>Programma kent een apart hoofdstuk internationaal perspectief met euregio-paragraaf</p> <p>Positieve acties voor de verdere ontwikkeling en stimulering van de euregionale samenwerking</p>

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
<i>D66: Kiezen voor Limburg</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Blik over provinciegrenzen heen, met Noord-Brabant en Gelderland maar ook vooral op directe burens Noordrijn-Westfalen en Vlaanderen en Wallonië (waaronder Duitstalige Gemeenschap) - Werken samen, bilateraal en multilateraal in verschillende euregionale verbanden - Beleidsprioriteiten moeten aansluiten op die van de Europese Unie en het Rijk, daarom aanwezig in Brussel, Den Haag en Düsseldorf 	Euregionale samenwerking benoemd, maar onduidelijk of status quo wordt voortgezet of verbeterd
<i>Forum voor Democratie</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Geen LGBT-, Oekraïne-, EU- of andere niet-Nederlandse of provinciale vlaggen, kunst of andere activiteiten bij overheidsgebouwen - Terughoudend met deelname aan regionale en landelijke samenwerkingsverbanden, geen beslisbevoegdheid zonder democratische controle 	Terughoudendheid, waarschijnlijk ook in euregionale context
<i>LOKAAL-LIMBURG: Dichtbij, betrokken en daadkrachtig</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Gezien ligging van Limburg in Europa is samenwerking met onze burens belangrijk 	Positief voor samenwerking, maar weinig innovatief
<i>Partij voor de Dieren: Je kunt nu nog kiezen</i>		
<i>50PLUS</i>		
<i>Omzien!: Omdat het om u gaat!</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Goede diplomatieke verhoudingen met de buurlanden 	Positief voor samenwerking, maar weinig innovatief
<i>Belang van Nederland</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Gekozen CdK 	Wellicht relevant met de gouverneur aan de andere kant van de grens
<i>ChristenUnie: Ruimte voor elkaar</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Euregionaal samenwerken en kennis wordt uitgewisseld om optimaal gebruik te maken van positie als grensregio - Uitdaagrecht voor burgers richting de overheid - Overheid is medespeler in netwerk-samenleving, bestuur onderhoudt intensieve contacten met hen die van belang zijn voor provinciale samenleving 	Recht van burgers om provincies uit te dagen door met een alternatief voorstel te komen, ook grensoverschrijdend?
<i>BBB</i>		
<i>Limburgse Senioren Partij</i>		

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
<i>AWP voor Water, Klimaat en Natuur</i>	- In Limburg is het van essentieel belang dat interregionaal en euregionaal wordt samengewerkt. Daarbij zien wij een rol voor de minister en de gouverneur/ Commissaris van de Koning, vanwege de broodnodige en thans ontbrekende regie en vanwege onvoldoende effectieve grensoverschrijdende samenwerking	Concrete standpunt dat past bij traject zoals ingezet n.a.v. Donner/Berx advies.
<i>JA21: Het moet echt anders</i>	- Gekozen CdK	Wellicht relevant met de gouverneur aan de andere kant van de grens
<i>JEZUS LEEFT</i>	- Uit de EU	Niet positief voor grensoverschrijdende samenwerking
<i>Hart voor Vrijheid</i>	- "Een driegeleding van de eigen eenheidsstaat, in een vrij cultureel leven, gelijk rechtsleven en een economie gebaseerd op samenwerking, en zo'n driegeleding van buurlanden bevordert driegelede internationale betrekkingen, waarbij de drie geledingen van elk land onderscheiden meer met elkaar in verbinding gaan treden. Economie, cultuur en politiek worden dan minder en minder die oude eenheidsstaat, maar bijvoorbeeld het Nederlandse cultuurleven treed dan direct in verbinding met het Duitse, enzovoort, vanuit de aard van de cultuur en vanuit wat daar speelt."	Een meer bottom-up aanpak vanuit thematische samenwerking/eenwording. Geen concrete bestuurlijke organisatie

Provincie Zeeland⁵

In het kort:

CDA: 'grens' komt 2 keer voor als het om mest gaat (deze niet over de grens halen) en grensoverschrijdende waterafvoer.

VVD: 'grens' een keer genoemd in verband met grensarbeid.

SGP: 'grens' wordt 3 keer genoemd. Belemmeringen op de arbeidsmarkt weghalen, goede samenwerking met Vlaanderen, grensoverschrijdend vervoer (Gent). Euregio (Scheldemondraad) wordt ook een keer genoemd, in een apart kopje 'grensoverschrijdende samenwerking' onder Betrouwbaar besturen.

PvdA/GroenLinks: grens, 3 keer genoemd, openbaar vervoer belangrijk, ziekenhuizen samenwerking belangrijk en ontwikkeling North Sea Port district.

FvD: 'grens' wordt niet genoemd, Euregio ook niet, EU een keer (geen EU-vlag voor provinciale gebouwen).

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
Grensoverschrijdende Arbeidsmarkt		
<i>CDA</i>		
<i>SGP:</i>	- Wet- en regelgeving aanpassen om werkgelegenheid in grensgebieden beter mogelijk te maken	Ambitie ten behoeve van oplossen grensbelemmeringen
<i>VVD</i>	- De Zeeuwse beroepsbevolking bestaat ook uit internationals (kenniswerkers en arbeidsmigranten) en dit aandeel neemt ieder jaar toe. Internationals zijn van groot belang omdat we arbeidskrachten van buiten nodig hebben. We zorgen daarom voor goede ondersteuning van deze doelgroep ook waar het de huisvesting betreft, samen met gemeenten - We blijven de belemmeringen in grensarbeid samen met het Rijk oppakken	Duidelijke ambitie om grensbelemmeringen op te willen lossen.
<i>PvdA/Groenlinks</i>	- We stellen een provinciale taskforce in die erop toeziet dat iedere arbeidsmigrant gegarandeerd is van een eerlijk loon, fatsoenlijke huisvesting en een menswaardige behandeling	Geen opmerking over samenwerking burens

⁵ Screening door Martin Unfried, senior onderzoeker ITEM

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
<i>Forum voor Democratie</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Terughoudend zijn met deelname aan regionale en landelijke samenwerkingsverbanden; geen beslisbevoegdheid zonder democratische controle - Overlast als gevolg van toerisme aanpakken en waar nodig toeristische faciliteiten terugdringen 	Ook voor euregio of samenwerking arbeidsbemiddeling?
Grensoverschrijdende zorg / welzijn		
<i>CDA</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Daarom moet de provincie actief deelnemen aan de Zeeuwse Zorg Coalitie (ZZC) en samenwerking tussen zorgaanbieders (binnen én buiten Zeeland), Zeeuwse gemeenten en verzekeraars stimuleren 	Niet duidelijk of dat ook Vlaamse partners zijn Geen aanmerking over zorg over de grens
<i>SGP</i>	<ul style="list-style-type: none"> - De landelijke 45-minutennorm voor bereikbaarheid van acute ziekenhuiszorg dient in stand te blijven - De SGP heeft blijvend aandacht voor de aanrijdtijden van de ambulance en overige hulpdiensten in buitengebieden. We staan daarbij open voor alternatieven met betrekking tot de reguliere spoedambulance 	Geen opmerking over samenwerking met Gent Geen opmerking over grensoverschrijdend ambulance vervoer
<i>PvDA/Groenlinks</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Daarnaast zetten wij in op grensoverschrijdende samenwerking op het gebied van onder andere (ziekenhuis)zorg en openbaar vervoer. Met name voor een grensregio als Zeeuws- Vlaanderen is dit buitengewoon belangrijk. De Novi-regio North Sea Port District toont ons dagelijks het belang en het potentieel van een duurzame samenwerking over de grens 	Unieke doelstelling grensoverschrijdend
<i>Forum voor Democratie</i>		
Grensoverschrijdende mobiliteit/infrastructuur		
<i>CDA</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Daarnaast blijft CDA Zeeland voorvechter van een tolvrije Westerscheldetunnel <p>Infrastructuur Waterafvoer</p> <ul style="list-style-type: none"> - De oplossingen verschillen per regio en sector. Zo is er in het oosten van de provincie zoet water uit het Volkerak Zoommeer, terwijl in het zuiden de grensoverschrijdende waterafvoer 	Wordt niet duidelijk of dat vanwege de verbinding met Vlaanderen is. Er werden geen grensoverschrijdende OV verbindingen genoemd.

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
	<p>belangrijk is. Daarover is structureel overleg met Vlaanderen noodzakelijk</p> <ul style="list-style-type: none"> - Grensoverschrijdende vervoer, met name naar Gent en andere delen van Vlaanderen, kan verbeterd worden 	
VVD	<ul style="list-style-type: none"> - Een tolvrije Westerscheldetunnel via een Rijksbijdrage - Realisatie rail Gent-Terneuzen - Realisatie goederenlijn Vlissingen- Antwerpen (VeZa) - Samen met partners onderzoeken van mogelijkheden en haalbaarheid personenvervoer rail Gent-Terneuzen 	<p>Zonder opmerking over verbinding Vlaanderen</p> <p>Concrete grensoverschrijdende verbindingen worden benoemd</p>
SGP Zeeland	<ul style="list-style-type: none"> - Grensoverschrijdende vervoer, met name naar Gent en andere delen van Vlaanderen, kan verbeterd worden - Een toltunnel is marktverstrend. Daarom moet de Westerscheldetunnel voor al het verkeer tolvrij worden, uiterlijk 2025 en liefst eerder 	<p>Een opmerking over grensoverschrijdende ov-verbindingen, zonder details</p> <p>Geen opmerking over verbindingen met Vlaanderen via de weg</p>
PvdA/Groenlinks	Daarnaast zetten wij in op grensoverschrijdende samenwerking op het gebied van onder andere (ziekenhuis)zorg en openbaar vervoer	Er worden geen instrumenten genoemd
Forum voor Democratie	<ul style="list-style-type: none"> - Inzetten op een treinverbinding tussen Terneuzen en Gent - De pont bij Sluiskil over het Kanaal Gent-Terneuzen permanent financieren 	Twee grensoverschrijdende verbindingen die concreet worden genoemd
Grensoverschrijdend onderwijs en cultuur		
CDA		Geen opmerking over grensoverschrijdende cultuur vraagstukken
VVD	<ul style="list-style-type: none"> - We zetten in op professionalisering en onderlinge samenwerking. De provincie ondersteunt de cultural board met subsidie. In de komende bestuursperiode stellen we een overkoepelend meerjarig cultuurbeleid op samen met de sector. Spreiding en diversiteit van het aanbod zijn daarbij belangrijk. - De provincie zet zich in voor het versterken van het onderwijs- en onderzoeks-aanbod in Zeeland. Van belang in dit kader is het vasthouden van jongeren en aandacht voor de koppeling met de arbeidsmarkt. 	Geen verbinding met Vlaamse cultuur of onderwijssector, en de mogelijkheden die hierbij bestaan

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
<i>SGP</i>	- Een stevige onderwijs- en onderzoeksinfrastructuur is een belangrijke voorwaarde voor onze economie en leefbaarheid. Onderwijs en kenniscentra zijn daarom erg belangrijk.	Geen verbinding met Vlaamse opleidingen
<i>PvdA/Groenlinks</i>	- De provincie werkt samen met de gemeenten om Zeeland in 2033 culturele hoofdstad van Europa te maken	Geen verbinding met Vlaanderen, voor afstemming of versterking
<i>Forum voor Democratie</i>		
Grensoverschrijdende veiligheid		
<i>CDA</i>	- Het Programma Veilige Zeehavens is een goed voorbeeld van een initiatief dat criminaliteit en ondermijning in de mainport North Sea Port wil voorkomen. CDA Zeeland wil dat de provincie deze initiatieven ondersteunt	Geen opmerking over grensoverschrijdende vraagstukken, terwijl North Sea Port wel grensoverschrijdend is
<i>SGP</i>	- Vakantieparken beschouwen we voortdurend vanuit een programma vitale vakantieparken, zodat deze niet verworden tot een vrijplaats van (ondermijnende) criminele activiteiten	Geen opmerking over samenwerking met de politie in Vlaanderen
<i>PvdA/Groenlinks</i>		
<i>Forum voor Democratie</i>		
Grensoverschrijdende energietransitie/klimaat		
<i>CDA</i>	- Bij alle ontwikkelingen in de infrastructuur voor de energietransitie is landschappelijke inpassing een voorwaarde. Omdat netwerkbedrijven een grotere rol gaan spelen, vindt CDA Zeeland dat ook de provincie Zeeland aandeelhouder moet worden van het netwerkbedrijf wat in Zeeland actief is (Stedin). - Nieuwe kerncentrales	Geen opmerking over grensoverschrijdende infrastructuur Geen opmerking over afstemming met Vlaanderen omtrent kernenergie
<i>VVD</i>	- Een waterstofcluster in het North Sea Port gebied - De VVD Zeeland is voor levensduurverlenging van de huidige kerncentrale Borssele en de komst van 2 nieuwe kerncentrales naar Borssele! Goede afspraken tussen Rijk, provincie, andere Zeeuwse overheden en betrokken partijen zijn daarbij essentieel.	Geef afstemming of afspraken met Vlaanderen benoemd, terwijl energievraagstuk belangrijke grensoverschrijdende componenten kent
<i>SGP</i>	- Stroom die verbruikt wordt hoeft niet verder het land in te worden getransporteerd. Grote industriële verbruikers moeten een goede aansluiting krijgen op de eventueel nieuw te bouwen energiecentrales, zodat de daar opgewekte stroom ook dichtbij	Geen opmerking over grensoverschrijdende leidingen, zodat regionaal netwerk versterkt kan worden Geen afstemming rondom kerncentrales benoemd

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
	<p>verbruikt wordt. Een tijdig aangelegde 380-kV kabel naar Zeeuws-Vlaanderen is dan ook essentieel</p> <ul style="list-style-type: none"> - Nieuwe kerncentrale 	
<i>PvdA/Groenlinks</i>	<ul style="list-style-type: none"> - De energietransitie dwingt ons om steeds meer ruimte te gebruiken voor het opwekken en transport van duurzame energie. Dat moeten we doen op een manier die het landschap zo weinig mogelijk aantast 	Afstemming ruimtelijke ordening met burens blijft onbenoemd
<i>Forum voor Democratie</i>	<ul style="list-style-type: none"> - De Noordzee weer opengooien: we breken de windparken op zee af - Minstens twee nieuwe kerncentrales erbij in Borssele 	Afstemming met Vlaanderen of EU blijft onbenoemd
Grensoverschrijdende innovatie		
<i>CDA</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Zeeland blijft daarnaast voorstander van kernenergie en staat open voor (een) extra kerncentrale(s) bij Borsele, onder een aantal voorwaarden. Bijvoorbeeld het beter inpassen van kabels en leidingen, het opzetten van een nucleairkenniscluster in Zeeland en het verantwoord omgaan met afval. 	Geen opmerking over Belgische reactoren
<i>VVD</i>	<ul style="list-style-type: none"> - De in Zeeland aanwezige bedrijven, vooral de productiebedrijven, zullen met kracht worden gestimuleerd om via innovatie om te schakelen naar meer duurzame productiemethoden of zelfs om te schakelen naar andere eindproducten die meer passend zijn in een duurzame economie 	Interessante mogelijkheden voor cluster over de grens blijven onbenoemd
<i>SGP</i>	<ul style="list-style-type: none"> - De SGP streeft voor Zeeland als grensregio een goede bestuurlijke samenwerking met België (Vlaanderen) na. De fusie van de havens tot North Sea Port (NSP) dient de gezamenlijke belangen verder te versterken - De Scheldemondraad is een samenwerkingsverband tussen Zeeland en Vlaanderen met als doel een aanjagende en adviserende functie op subsidiegebied in Interreg-verband. De SGP vindt dat de Scheldemondraad vooral hiervoor gebruikt dient te worden met oog voor de gezamenlijke belangen, meer niet. 	Bestuurlijke innovatie: geen nieuwe structuren voor de grensoverschrijdende samenwerking Interreg wel concreet benoemd
<i>PvdA/Groenlinks</i>	<ul style="list-style-type: none"> - De in Zeeland aanwezige bedrijven, vooral de productiebedrijven, zullen met kracht worden gestimuleerd om via innovatie om te schakelen naar meer duurzame productiemethoden of zelfs om te 	Geen link met grensoverschrijdende verbindingen, hoewel hier kansen bestaan

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
	<p>schakelen naar andere eindproducten die meer passend zijn in een duurzame economie.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vormen van landbouw inclusief voedselbossen via modellen zoals Herenboeren, Land van Ons, en andere vormen van Community Supported Agriculture 	
<i>Forum voor Democratie</i>	-	
Euregionale governance / samenwerking		
<i>CDA</i>		
<i>VVD</i>	- Aandeelhouderschap North Sea Port	North Sea Port is grensoverschrijdend, hier wordt geen opmerking gemaakt over deze grensoverschrijdende dimensie
<i>SGP</i>	<ul style="list-style-type: none"> - De SGP streeft voor Zeeland als grensregio een goede bestuurlijke samenwerking met België (Vlaanderen) na. De fusie van de havens tot North Sea Port (NSP) dient de gezamenlijke belangen verder te versterken - De Scheldemondraad is een samenwerkingsverband tussen Zeeland en Vlaanderen met als doel een aanjagende en adviserende functie op subsidiegebied in Interreg-verband. De SGP vindt dat de Scheldemondraad vooral hiervoor gebruikt dient te worden met oog voor de gezamenlijke belangen, meer niet. 	<p>Samenwerking met Vlaanderen wordt concreet benoemd, maar geen verwijzing naar de implementatie van de adviezen van Donner/Berx, hoewel CdK Zeeland hier een coördinerende rol in heeft</p> <p>Het hoogste bestuursorgaan wordt genoemd van de Euregio Scheldemon, het standpunt is vooral het beperken van de samenwerking</p>
<i>PvdA/Groenlinks</i>	- De Novi-regio North Sea Port District toont ons dagelijks het belang en het potentieel van een duurzame samenwerking over de grens	Duidelijke en positieve benoeming van een organisatie, hoewel nog niet concreet
<i>Forum voor Democratie</i>	- Terughoudend zijn met deelname aan regionale en landelijke samenwerkingsverbanden	Het vermoeden dat dit ook voor euregionale samenwerking geldt

Provincie Noord-Brabant⁶

In het kort:

VVD: 'grens' valt eenmaal in het kader van internationale treinverbindingen. Geen vermelding van euregio, buurlanden België en Duitsland worden eenmaal genoemd in het kader van Brabant als logistiek knooppunt voor goederenvervoer.

CDA: 'grens' wordt een keer genoemd in het kader van financiën en voorkeur aan investeringen naar grensoverschrijdende samenwerking. Euregio of de buurlanden worden niet benoemd.

SP: 'grens' wordt eenmaal geduid in kader van internationale samenwerking tegen grensoverschrijdende milieuvervuiling. Buurlanden Duitsland en België worden benoemd in kader van internationale spoorverbindingen.

D66: Apart hoofdstuk 'digitalisering en internationalisering. 'grens' valt twee keer in het kader van een ambitieus internationaliseringsbeleid en public affairs ten behoeve van werken over de grens, alsook voor grensoverschrijdende samenwerking bij screening bij benoemingen. Geen vermelding van euregio, de buurlanden Duitsland en België worden zesmaal benoemd in het kader van verbeteren (spoor)verbindingen, public affairs (investeren in ambtelijke vertegenwoordiging) en onderhouden van relaties.

GroenLinks: 'grens' wordt driemaal genoemd, in kader van opslag van Belgisch kernafval bij Nederlandse grens tegen gaan, sluiting Belgische kerncentrales en goede samenwerking met andere provincies en in Europees verband. Euregio wordt niet vermeld, België tweemaal ten aanzien van voorgaande.

PVV: 'grens' wordt in de titel benoemd in kader van grenzen dicht. Geen vermelding van euregio of buurlanden.

PvdA: Geen vermelding van grens of euregio. Buurlanden Duitsland en België worden wel eenmaal vermeld in kader van verbeterde treinverbindingen.

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
Grensoverschrijdende Arbeidsmarkt		
VVD	- Brabant zal meer gaan investeren in het verbinden van onderwijsinstellingen, het bedrijfsleven en Brabants talent van nationale of internationale origine	Geen concrete voornemens voor grensoverschrijdende verbindingen en kansen van grensoverschrijdend wonen en studeren

⁶ Screening door Melissa Dols, stagiaire ITEM

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
	<ul style="list-style-type: none"> - Het creëren van meer woonruimte voor studenten zodat meer (internationale) studenten in aanraking kunnen komen met het Brabantse bedrijfsleven 	
<i>CDA</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Uitwisselingsprogramma's en het gelijkwaardig bundelen van lokale en provinciale capaciteit in regionale teams voor het verbreden van de welvaart 	Een uitwisselingsprogramma met België kan interessant zijn ter uitwisseling van kennis en kracht
<i>SP</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Het moet makkelijker worden om mensen uit bijvoorbeeld Noord-Afrika en Azië te laten komen onder dezelfde voorwaarden als mensen uit midden-oost Europa om personeelstekort op te lossen - De provincie moet stoppen met het aantrekken van bedrijven in Brabant om de personeelstekorten en arbeidsmigratie een halt toe te roepen 	Transnationale focus, geen grensoverschrijdende aspecten benoemd
<i>D66</i>	<ul style="list-style-type: none"> - De provincie moet aan een plan werken voor snel realiseerbare en goede huisvesting voor arbeidsmigranten - Voorloper in Nederland en Europa zijn met de oprichter van een Brabants Migratie Informatie Punt om arbeidsmigranten bij te staan - Een nieuwe Brabantse aanpak arbeidsmigranten waarbij arbeidsmigranten actief worden betrokken bij de totstandkoming van nieuw beleid 	Positieve opmerkingen voor arbeidsmigranten, grensarbeid blijft onbenoemd – zo ook bijvoorbeeld de GrensInformatiePunten
<i>GroenLinks</i>	<ul style="list-style-type: none"> - We spreken onze internationale handelspartners aan op hun maatschappelijke verantwoordelijkheid, de omgang met mensenrechten en duurzaamheid - Provincie maakt sterker bevorderen van thuiswerken een structureel onderdeel van overleg met werkgever 	Geen opmerkingen ten aanzien van grensarbeid benoemd. Thuiswerken door grensarbeiders is momenteel niet vrij van gevolgen
<i>PVV</i>		
<i>PvdA</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Stimuleren om gekwalificeerd personeel uit het buitenland aan te trekken - Inzet van arbeidsmigranten en expats is voor bedrijven alleen mogelijk als er een aantoonbaar tekort is aan Brabantse medewerkers. Indien zij arbeidsmigranten of 	Stimuleren buitenlands personeel wordt benoemd, maar lijkt een transnationale focus te hebben. Geen benoeming van kansen van het beter stimuleren van grensarbeid, cq de euregionale arbeidsmarkt

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
	expats inzetten, zijn de bedrijven verplicht om te zorgen voor huisvesting en zorg	
Grensoverschrijdende zorg / welzijn		
VVD		
CDA		
SP		
D66		
GroenLinks		
PVV		
PvdA		
Grensoverschrijdende mobiliteit / infrastructuur		
VVD	<ul style="list-style-type: none"> - Er wordt ingezet op een luchthaven (Eindhoven Airport) met internationale bestemmingen die aansluiten bij de Brabantse economie - Meer en betere internationale treinverbindingen. Hiervoor wordt samengewerkt met de partners over de grens en hier wordt stevig op ingezet richting Rijk en Europa - Snel en veilig goederenvervoer zoals ondergrondse buisleidingen voor het vervoeren van gevaarlijke stoffen 	Er wordt geen mogelijkheid tot samenwerking besproken terwijl wel wordt aangegeven dat Brabant het knooppunt is tussen Rotterdam, België en Duitsland. Op dit moment wordt gebruik gemaakt van pijpleidingen voor vervoer van olie van Rotterdam naar het Ruhrgebied. Wellicht dat buurlanden ook samen kunnen werken bij het vervoeren van andere gevaarlijke stoffen.
CDA	<ul style="list-style-type: none"> - Uitbreiding van (internationale) spoorverbindingen. Internationale trein- en busverbindingen kunnen een goed alternatief zijn voor vliegen binnen 500 km 	Positief, maar geen concreet plan uitgewerkt hiervoor
SP	<ul style="list-style-type: none"> - De internationale verbindingen met België en Duitsland zijn slecht. Een reguliere intercityverbinding met Düsseldorf en het doortrekken van de lijn Weert-Harmont had al lang gerealiseerd moeten zijn - De provincie streeft naar een krimp van Eindhoven Airport 	Niet verder uitgewerkt als punt, hoe te realiseren
D66	<ul style="list-style-type: none"> - Directe treinverbinding van Eindhoven naar Düsseldorf, Antwerpen en Brussel 	Concrete verbindingen genoemd, maar alleen tussen de grotere steden. Euregionaal lokaal vervoer blijft onbenoemd

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
<i>GroenLinks</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Minder vluchten en geluidsoverlast verkleinen door het stellen van extra eisen en beperkingen voor vliegvelden waarvoor de provincie verantwoordelijk is. Ook militaire luchthavens moeten worden aangepakt - Betere treinverbindingen met onze buurlanden 	Positief voor grensoverschrijdende verbindingen, maar niet concreet gemaakt
<i>PVV</i>		
<i>PvdA</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Treinverbindingen met buurlanden moeten worden verbeterd zodat de trein een concurrerend reisalternatief wordt voor korte vluchten - Er dient een directe intercity te komen tussen Eindhoven en Düsseldorf/Keulen. Roosendaal dient een snellere verbinding met Antwerpen te krijgen 	Enkele concrete grensoverschrijdende verbindingen genoemd
Grensoverschrijdend onderwijs en cultuur		
<i>VVD</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Bundelen van initiatieven rond een (cultureel) thema voor het realiseren van vele grotere Rijks- en Europese bijdragen aan onze topinstituten. 	Cultuur houdt niet op bij de grens. Noord-Brabant grenst aan provincie Antwerpen en Belgisch-Limburg. Daarnaast kent België de provincies Vlaams-Brabant en Waals-Brabant. Grensoverschrijdende cultuurinitiatieven blijven onbenoemd
<i>CDA</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Inrichten van een fonds waaruit identiteit versterkende opgaven ge(co)financierd kunnen worden. Hiermee worden dorpen of oudere stadsdelen uitgedaagd om nadrukkelijker op zoek te gaan naar hun eigen identiteit waarmee meerwaarde voor de regio wordt gecreëerd. 	Wellicht kan samengewerkt worden met aanliggende gemeenten van buurlanden. De vraag bestaat verder in hoeverre er een 'eigen identiteit' is in grensregio's tov de andere kant van de grens
<i>SP</i>		
<i>D66</i>		
<i>GroenLinks</i>		
<i>PVV</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Meer inzetten op toerisme en ontwikkelkansen bieden hiervoor 	
<i>PvdA</i>		

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
Grensoverschrijdende veiligheid		
VVD		In het partijprogramma wordt niet gesproken over de grensoverschrijdende criminaliteit. Wel wordt meerdere keren verwezen naar drugscriminaliteit. Wellicht zou het goed zijn om te kijken naar het tegenhouden van drugsmokkel die vanuit de haven van Antwerpen in Noord-Brabant terecht komt. Hiervoor zou een samenwerkingsverband met de politie-eenheid van provincie Antwerpen goed van pas komen. De rederijen hebben inmiddels wel veiligheidsafspraken ter voorkoming van drugssmokkel gemaakt
CDA	- Meer ondersteuning voor aanpak drugsproblematiek door o.a. meer toezicht in het buitengebied	CDA kiest voor een strikt regionale aanpak terwijl ook veel drugs binnenkomen via België
SP		
D66		
GroenLinks		
PVV		
PvdA		
Grensoverschrijdende energietransitie / klimaat		
VVD	<ul style="list-style-type: none"> - Kijken naar slimme oplossingen voor opslag van water op een grootschalige manier om te zorgen voor "droge voeten" en voldoende drinkwater - Om de kwaliteit van de omgeving te verbeteren wordt gebiedsgericht gesproken met alle belanghebbenden in samenwerking met lokale overheden. Onderdeel van de gebiedsgerichte aanpak is het terugbrengen van de stikstofneerslag in deze gebieden - De provincie moet investeren in SMR-reactoren voor het kleinschalig opwekken van kernenergie die op wijkniveau of op een bedrijventerrein kan worden aangesloten 	<p>Er wordt geen mogelijkheid besproken voor samenwerking met België. Zeker bij het voorkomen van overstromingen is het belangrijk om samen te werken met het buurland. Daarnaast bestaat ons drinkwater voor 40% uit oppervlaktewater dat ook vanuit buitenlandse wateren naar Nederland kan stromen. Voor schoon drinkwater zal dus ook met andere landen samengewerkt moeten worden.</p> <p>Indien het gaat over de kwaliteit van de omgeving zou ook de regio in het buurland</p>

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
CDA	<ul style="list-style-type: none"> - Optimale samenwerking met waterschappen voor een duurzaam en klimaat- en toekomstbestendige waterinfrastructuur en -beheer. Ook de waterkwaliteit is daarbij van belang. Samen met Brabant Water wordt gezorgd voor voldoende en veilig drinkwater. - De provincie moet inzetten op doorontwikkeling van het elektriciteitsnet om overbelasting door elektrisch rijden te voorkomen. - Brabant ligt uitstekend voor nationale en internationale hoofdleiding netwerken voor waterstof. Er moeten Brabantse aftakkingen komen met direct gebruik voor industrie en zwaar transport. - Om meer vat te krijgen op luchtkwaliteit is meer onderzoek nodig en moet er meer gemeten en gemonitord worden. 	<p>betrokken moeten worden bij de gebiedsgerichte aanpak.</p> <p>De mogelijkheid om samen te werken met België wordt hier niet besproken</p>
SP	<ul style="list-style-type: none"> - Blijven investeren in het aan elkaar verbinden van natuurgebieden en ecologische verbindingzones - Luchtvervuiling, geluidsoverlast, stankoverlast en watervervuiling beperken we zo veel mogelijk - De provincie moet ervoor waken dat er voor iedere Brabander voldoende goed drinkwater is - We gaan bewonersorganisaties die zich zorgen maken over de kwaliteit van lucht, water of bodem meer ondersteunen door ze bijvoorbeeld meetapparatuur ter beschikking te stellen - Provincie moet inzetten op groene energie. De huidige generatie kerncentrales is op de korte termijn geen oplossing i.v.m. de bouwkosten en de risico's. SMR-reactoren zijn hier uitzonderingen op - De provincie werkt samen met boeren aan het verkorten van de ketens (van het land tot op het bord). 	<p>Hier wordt niet gesproken over een samenwerking maar dit zou vrij eenvoudig gerealiseerd kunnen worden met een samenwerkingsverband met België</p> <p>Geen concrete grensoverschrijdende voornemens rondom waterkwaliteit</p>

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
	<ul style="list-style-type: none"> - De provincie blijft inzetten op internationale samenwerking tegen grensoverschrijdende milieuvuiling 	
D66	<ul style="list-style-type: none"> - De provincie moet de regie voeren op het ontwikkelen van de nodige infrastructuur voor elektriciteit, warmte en duurzame gassen - Lokale opslag van elektriciteit in buurbatterijen en warmte kan worden opgeslagen in warmtebatterijen - Mogelijkheid bekijken voor zonne-energievelden en winmolenparken waarbij energiebedrijven de 50% lokaal eigendom ambitie uit het Klimaatakkoord kunnen uitwerken zodat omwonenden ook delen in de lusten - De provincie kan actief meewerken aan het versnellen van procedures en vergunningsverlening voor de noodzakelijke netuitbreiding samen met gemeenten, het Rijk en Enexis - De waterstofaansluiting, die mogelijk vanuit Rotterdam naar het Ruhrgebied loopt, moet ook op de Brabantse industrie worden aangesloten - Provincie moet inzetten op minder uitstoot van schadelijke stoffen - Luchtkwaliteit permanent verbeteren om gezondheidswinst te behalen - Landbouwvisie opstellen met alle Brabantse betrokken partijen om de Brabantse kringlooplandbouw vorm te geven - Gebiedsgerichte aanpak ter bevordering van de biodiversiteit - Intensivering Brabantse-brede aanpak tegen zwerf- en drugsafval 	<p>Geen benoeming van de grensoverschrijdende dimensie in de verschillende plannen. Terwijl veel punten een grensoverschrijdend aspect kennen en effectiever grensoverschrijdend aangepakt dan wel afgestemd kunnen worden</p>
GroenLinks	<ul style="list-style-type: none"> - Stimuleren dat bij windmolens en zonnevelden een groot deel van de winst naar sociale omgevingsfondsen gaat 	<p>Wordt ook een deel van de winst in een omgevingsfond van een buurland gestort indien de windmolens/zonnevelden dicht bij de grens</p>

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
	<ul style="list-style-type: none"> - Provincie gaat het watersysteem klimaatbestendig maken door afspraken te maken met belangrijke partners zoals waterschappen en gemeenten - We dringen aan bij België om de kerncentrales in Doel en Tihange te sluiten - De provincie zet zich maximaal in om de opslag van Belgisch kernafval nabij de Nederlandse grens tegen te gaan 	liggen, bestaan hier grensoverschrijdende mogelijkheden?
PVV	<ul style="list-style-type: none"> - Geen ruimte voor de Sustainable Development Goals 	
PvdA	<ul style="list-style-type: none"> - Per regio moet samen met gemeenten en belanghebbenden integraal in kaart brengen wat de ruimtelijke mogelijkheden, belemmeringen en uitdagingen zijn. Een sterke provinciale coördinatie is noodzakelijk om verspilling van menskracht en middelen te voorkomen binnen het Beleidskader Leefomgeving - Inzetten op duurzame energieopwekking door zonnepanelen, zonnevelden, windmolens en windmolenparken - Vragen aan de waterschappen om op stroomgebiedniveau met betrokken partijen een visie te ontwikkelen 	Ruimtelijke ordening en afstemming grensoverschrijdend blijft onbenoemd
Grensoverschrijdende innovatie		
VVD	<ul style="list-style-type: none"> - Het ontwikkelen en verbreden van Brainport Regio Eindhoven als de techhub in Europa 	Hier liggen ook kansen over de grens, ook in betere verbinding met beide buurlanden
CDA		
SP		
D66	<ul style="list-style-type: none"> - Een evenwichtige inzet van provinciale middelen op de intensivering van internationaliseringsbeleid - Het verdubbelen van de uitvoeringstaken in economisch (internationaliserings)beleid - De verdere ontwikkeling van JADS, Jheronimus Academy of Data Science en andere campussen als Pivot Park ondersteunen doordat de provincie en partijen uit de Q-helix gezamenlijk werken aan een (inter)nationale 	Concrete investeringen in internationalisering en Europese acties. Waarschijnlijk komt dat ook de grensoverschrijdende dimensie ten goede, maar blijft zelf onbenoemd

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
	<p>positionering op programma's, netwerken, nationale en Europese financieringsmogelijkheden</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ontwikkelen Europese Digital Innovation Hubs - Een belangrijkere plaats toekennen aan vrijetijds- en congressector om internationale congressen en evenementen naar Brabant te halen of investeren in een professionele New Dutch-beweging voor de internationale marketing en branding van Brabant - Brabant de digitale koploper maken in de Europese Unie met vernieuwde EGovernment technieken - Ambitieuze breed internationaliseringsbeleid en public affairs- en brandingsbeleid uitwerken - Investeren in en projectstimuleringsregeling om voorfinanciering van kansrijke Europese projectvoorstellen mogelijk te maken 	
GroenLinks		
PVV		
PvdA		
Euregionale governance / samenwerking		
VVD		
CDA	<ul style="list-style-type: none"> - Onze voorkeur gaat uit naar werken aan infrastructuur, ontwikkeling cultuur en natuur, maatschappelijke initiatieven en projecten om de verkeersveiligheid, sociale cohesie, leefbaarheid van stad en platteland, grensoverschrijdende samenwerking dan wel stimulering van breedtesport te vergroten 	Dit is de enige keer dat er gesproken wordt over een grensoverschrijdende samenwerking. Geen vermelding van samenwerken met een buurland.
SP		
D66	<ul style="list-style-type: none"> - Met Belgische, Vlaamse in het bijzonder, en Duitse (buur)regio's samenwerken. Dat geldt ook voor de internationale regio's waar de provincie Noord-Brabant al bestendige relaties mee onderhoudt 	Positieve verstandhouding ten aanzien van grensoverschrijdende samenwerking, maar weinig concrete en innovatieve ideeën voor de organisatie hiervan
GroenLinks	<ul style="list-style-type: none"> - De provincie denkt en handelt over de provinciegrens. We zetten in op een goede samenwerking met andere 	De belangrijke tussenlaag tussen de provincies en Europa blijft onbenoemd: euregionale samenwerking

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
	provincies, maar we werken ook goed samen in Europees verband	
PVV	<ul style="list-style-type: none"> - Lidmaatschap van het interprovinciaal overleg opzeggen. - Stoppen met alle lobbyactiviteiten richting Brussel, stoppen met het 'huis van de Nederlandse Provincies' in Brussel - Verwijder de EU-vlag bij het provinciehuis en uit onze statenzaal. Geen cofinanciering van EU-programma's 	Geen positieve voornemens voor verbeterde grensoverschrijdende samenwerking en relaties
PvdA		

Provincie Gelderland⁷

In het kort:

VVD: Aparte paragraaf voor verbinding met omliggende provincies en Duitsland. Duitsland wordt achtmaal genoemd, vooral met grensoverschrijdende samenwerking als kans. 'grens' wordt viermaal aangehaald.

CDA: Aparte paragraaf 'grensregio's' onder Eerlijke economie in Gelderland, met daarin ambities voor cultuur, arbeid, studeren, en benoeming van kansen voor onderwijs, zorg, mobiliteit en toerisme. 'grens' wordt verder 11 keer benoemd, verder in het kader van ondermijnende criminaliteit. Euregio wordt tweemaal benoemd.

GroenLinks: Er bestaat een kop 'samenwerking in de grensregio' onder Economie, 'grens' komt vijfmaal terug. Buurland Duitsland wordt benoemd in het kader van arbeid en OV. 'Euregio' komt niet voor.

PvdA: Geen vermeldingen van 'grens' of 'euregio'. Buurland Duitsland wordt tweemaal genoemd in het kader van openbaar vervoer.

FvD: Geen vermeldingen van grens, euregio of buurlanden.

D66: 'grens' wordt tweemaal benoemd in het kader van OV en de realisatie van ecologische, natuurlijke verbindingen. In diezelfde context wordt buurland Duitsland benoemd. Geen vermelding van euregio.

ChristenUnie: 'grens' wordt tweemaal relevant benoemd in het kader van duurzame economische ontwikkeling. Euregio wordt niet benoemd, buurland Duitsland in het kader van afstemming ruimtelijke ordening.

PVV: Geen benoeming van 'grens', 'euregio' of buurlanden

SP: 'grens' wordt vijfmaal relevant benoemd in het kader van streektaalen stimuleren, alsook de Duitse taal, en samenwerking op gebied van scholing en werkgelegenheid. Er is een apart kopje 'Samen werken over de grenzen heen' onder Eerlijke economie, waarin het voorstander is van samenwerking op gebied van economie, zorg, onderwijs, verkeer en cultuur. Buurland Duitsland wordt ook in dit kader vermeld. Geen vermelding euregio.

SGP: Geen vermelding euregio of buurlanden, grens wordt eenmaal genoemd in het kader van wet- en regelgeving verbeteren voor werkgelegenheid in grensgebieden.

⁷ Screening door Pim Mertens, wetenschappelijk coördinator ITEM

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
Grensoverschrijdende Arbeidsmarkt		
VVD	<ul style="list-style-type: none"> - Via arbeidsmarkt grensoverschrijdend werken ondersteunen 	Positieve ondersteuning grensarbeid, maar nog onduidelijk hoe
CDA	<ul style="list-style-type: none"> - Beleidsprogramma's voorzien van ondernemerstoets, zodat impact op ondernemers en vestigingsklimaat helder is - Grensoverschrijdend werken en studeren eenvoudiger maken, inzetten op wegnemen hindernissen - Grensinformatiepunten continueren 	<p>Beleid kan ook grenseffecten hebben, onbenoemd hoe euregionaal vestigingsklimaat beïnvloed wordt</p> <p>Positieve plannen voor de grensoverschrijdende arbeidsmarkt, maar niet concreet op welke wijze behalve informatievoorziening</p>
Groenlinks	<ul style="list-style-type: none"> - Een belangrijk deel van onze provincie grenst aan Duitsland en het vrije economische verkeer is in de grensregio dagelijkse praktijk. - Belangrijke publieke voorzieningen kunnen grensoverschrijdend worden gebruikt, maar dat vraagt om afstemming van regelgeving. Nu werken verschillen in wet- en regelgeving en bekostiging tussen de beide landen nog belemmerend. Investeren in optimale samenwerking 	Positieve en concrete plannen voor geïntensiveerde grensoverschrijdende samenwerking voor de grensoverschrijdende arbeidsmarkt
PvdA	<ul style="list-style-type: none"> - Geld vrijmaken om komende vier jaar met alle arbeidsmarktregio's verenigd in Gelrepact de tekorten in vitale sectoren aan te pakken 	Geen concrete betrokkenheid grensoverschrijdende partners/kansen
Forum voor Democratie		
D66	<ul style="list-style-type: none"> - Investeren in circulaire economie verdubbelen om globale ontwikkelingen bij te houden en in de pas te blijven met vergelijkbare Europese regio's - Samenwerking tussen onderwijs- en arbeidsmarktbeleid 	Geen concrete plannen voor grensoverschrijdende bij- en omscholing
ChristenUnie	<ul style="list-style-type: none"> - Interregionale samenwerking en grensgebieden voor duurzame economische ontwikkeling - Regionale samenwerking tussen bedrijfsleven, overheid, kennisinstellingen en beroepsonderwijs versterken via regiodeals 	Interregionale samenwerking wordt verder niet concreet gemaakt

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
<i>PVV</i>	- Bij verstrekken van subsidies in kader van werkgelegenheid dat de voorkeur voor het werven van personeel in eerste instantie uitgaat naar Gelderlanders	Niet ten gunste van grensarbeid
<i>SP</i>	- Warm voorstander van nauwere samenwerking tussen Gelderse en Duitse grensregio's op gebied van werkgelegenheid	Geen concrete voorstellen of plannen
<i>SGP</i>	- Stimuleren Arbeidsmarktregio's om onder andere werk naar werk-trajecten te begeleiden - Wet- en regelgeving aanpassen om werkgelegenheid in grensgebieden beter mogelijk te maken	Grensoverschrijdende arbeidsbemiddeling is daarbij een kans, maar onbenoemd Verder onduidelijk hoe aanpassing plaats kan vinden, maar positief dat het wordt benoemd
Grensoverschrijdende zorg / welzijn		
<i>VVD</i>	- Grensoverschrijdende samenwerking in gezondheidszorg als kans	Positief, maar niet heel concreet
<i>CDA</i>	- Op basis van een concreet plan werken aan grensoverschrijdende samenwerking. Hier liggen grote kansen op het gebied van onderwijs, zorg, werk, mobiliteit en toerisme	Positief, maar niet heel concreet
<i>Groenlinks</i>	- Ondersteunen door voortzetting, verbreding en intensivering Leefbaarheidsalliantie en 'Achterhoek gezond' - Inrichting van toekomstbestendig zorglandschap	Grensoverschrijdende dimensie onbenoemd
<i>PvdA</i>		
<i>Forum voor Democratie</i>		
<i>D66</i>		
<i>ChristenUnie</i>		
<i>PVV</i>		
<i>SP</i>	- Voorstander internationale samenwerking zorg	Positief dat het wordt benoemd, maar geen concrete plannen of voorstellen

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
<i>SGP</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Blijvend aandacht voor aanrijtijden ambulance in buitengebieden 	Mogelijkheden van grensoverschrijdende inzet onbenoemd
Grensoverschrijdende mobiliteit / infrastructuur		
<i>VVD</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Grensoverschrijdende samenwerking verder versterken voor betere ICE-verbinding Düsseldorf en Duisberg - Knooppunt voor nationale en internationale vervoersbewegingen. Schakel tussen Randstand en Duitsland - Maatwerk in OV, verbetering hoofdspoor netwerk 	Positief, maar verder geen concrete benoeming van grensoverschrijdend OV/mobiliteit
<i>CDA</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Voor elke regio een goede OV-verbinding - Maximaal inspanssen dat belangrijke internationale treinverbindingen ook Gelderse stations in dienstregeling houden - Op basis van een concreet plan werken aan grensoverschrijdende samenwerking. Hier liggen grote kansen op het gebied van onderwijs, zorg, werk, mobiliteit en toerisme 	Relevante punten voor grensoverschrijdende mobiliteit, maar nog niet concrete verbindingen die worden genoemd en op welke wijze dit te realiseren
<i>Groenlinks</i>	<ul style="list-style-type: none"> - OV naar Duitsland verder versterken - Spoorlijn Nijmegen-Kleve nog niet opgeven - Verlengen busverbinding Nijmegen-Emmerich naar Doetinchem en door met busverbinding Aalten-Bocholt - Tariefintegratie: een kaartje voor het hele traject 	Enkele concrete acties, ook wat betreft tarieven
<i>PvdA</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Experimenteren met verlagen van OV-tarieven zoals in Duitsland - Investeren van het rijk in internationaal treinverkeer - Directe verbinding Apeldoorn en Berlijn behouden, herstellen verbinding Nijmegen en Kleve en verbeteren busverkeer tussen Gelderland en Duitsland - Arnhem als internationaal spoorknooppunt 	Grensoverschrijdende tariefharmonisatie wordt mogelijk zo ook geïnitieerd, hetgeen positief is. Verder worden een aantal relevante plannen en acties genoemd. Internationaal spoorknooppunt is een heldere ambitie, maar nog zonder concrete verbindingen
<i>Forum voor Democratie</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Goede verbindingen tussen stand en dorp 	Geen grensoverschrijdende dimensie benoemd

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
<i>D66</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Naast goede OV- en fietsverbindingen binnen de provincie zijn verbindingen met omliggende provincies en Duitsland belangrijk. Trein- en busverbindingen tussen de Achterhoek en Duitsland verder verbeteren. - Snelfietspaden goed aan laten sluiten op een Europees netwerk van fietspaden, zodat de fiets ook een grotere rol speelt in het vervoer over de grens 	Grensoverschrijdende snelfietspaden zijn relatief innovatief. Grensoverschrijdende verbindingen worden genoemd, maar niet concreet welke verbindingen
<i>ChristenUnie</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Investeren in een hoofdnet van openbaarvervoerlijnen waar het (potentiële) reizigersaanbod dat mogelijk maakt. Voor het fijnmaziger vervoer zet de provincie in op een flexibel netwerk van vraaggestuurd vervoer 	Geen concrete aandacht voor grensoverschrijdend OV
<i>PVV</i>		
<i>SP</i>	<ul style="list-style-type: none"> - OV in Gelderland wordt door een Gelders publiek OV-bedrijf uitgevoerd - Voorstander internationale samenwerking op gebied van verkeer 	Effecten voor grensoverschrijdende OV-netwerken zijn mogelijk, hoewel internationale samenwerking wordt aangemoedigd
<i>SGP</i>		
Grensoverschrijdend onderwijs en cultuur		
<i>VVD</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Duits in het onderwijs stimuleren - Grensoverschrijdende samenwerking ROC's als kans - Grensoverschrijdende samenwerking tussen culturele instellingen als kans 	Positieve plannen voor buurtalen en samenwerking in onderwijs. Nog geen concrete acties worden daaraan verbonden, meer ambities
<i>CDA</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Samenwerking tussen ondernemers en onderwijs versterken - Gelderse kennisinfrastructuur versterken zodat alle regio's hiervan profiteren - Goede kennis van Duitse taal en cultuur. Ondersteunen en stimuleren van Duitse taalprojecten met de Euregio - Grensoverschrijdende sociaal-culturele ontmoetingen en samenwerking stimuleren en faciliteren 	<p>Hoewel niet benoemd, kan kennisinfrastructuur ook grensoverschrijdend opgepakt worden</p> <p>Er bestaat wel een relevante paragraaf over grensregio's, met aandacht voor buurtalen (concreet) en cultuuruitwisseling (ook concreet)</p>

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
<i>Groenlinks</i>	- Financiële en deskundigheidsondersteuning door Provincie voor brede cultuurontwikkeling	Geen concrete acties voor grensoverschrijdende cultuur
<i>PvdA</i>	- Denken aan regio Arnhem-Nijmegen als culturele hoofdstad van Europa - Voorwaarde subsidies: stimuleren samenwerking en verbinding tussen verschillende steden en regio's	Grensoverschrijdend cultuursubsidies mogelijk? Onduidelijk of het ook gaat om stimuleren grensoverschrijdende verbindingen
<i>Forum voor Democratie</i>		
<i>D66</i>	- Cultuur in heel Gelderland stimuleren, cofinanciering met gemeenten	Grensoverschrijdende cultuursubsidies mogelijk?
<i>ChristenUnie</i>	- In gesprek gaan met deelregio's om regionale culturele infrastructuur te versterken	Kans om ook over de grens aan te pakken
<i>PVV</i>		
<i>SP</i>	- Voorstander van internationale samenwerking op gebied van cultuur en onderwijs - In grensgebieden, via bijvoorbeeld ROC's extra aandacht geven aan Duitse taal - Aandacht voor streektaal, samen met Nederlandse en Duitse provincies in de grensstreek	Duidelijk benoeming buurtaal en rol van streektalen in grensregio's. Grensoverschrijdende samenwerking blijft zelf verder abstract
<i>SGP</i>		
Grensoverschrijdende veiligheid		
<i>VVD</i>	- Grensoverschrijdende samenwerking brandweer als kans - Regisserende en/of faciliterende rol provincie bij ondermijnende criminaliteit - Uitbreiding handhavingscapaciteit en informatie-uitwisseling tussen relevante organisaties	Ambitie voor grensoverschrijdende samenwerking brandweer, maar niet concreet gemaakt. Verdere grensoverschrijdende samenwerking blijft onbenoemd
<i>CDA</i>	- Actief ondersteunen veiligheidspartners bij strijd tegen georganiseerde criminaliteit - Actieplan ondermijnende criminaliteit	Aantal punten, waarbij onduidelijk is in hoeverre die van meet af aan met Duitse partners gezamenlijk worden opgepakt

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
	- Samenwerking stimuleren. Grensoverschrijdende samenwerking versterken met Duitsland op terrein van aanpak ondermijning	
Groenlinks		
PvdA		
Forum voor Democratie		
ChristenUnie		
PVV		
SP		
SGP	- Provincie treedt op bij gemeente-overstijgende rampen en crises, bevordert samenwerking	Geen plannen voor grensoverschrijdende samenwerking
Grensoverschrijdende energietransitie / klimaat		
VVD	- Regisserende rol energietransitie - Voortvarend watermanagement, grondwaterbeheer, vervuiling, verdroging en schoon drinkwater oppakken. Intensieve samenwerking met waterschappen - Opbouwen van een kennisnetwerk met kennisinstellingen in Oost-Nederland	Geen grensoverschrijdende kansen benoemd
CDA	- Kernenergie geen taboe - Investeren in elektriciteit-infrastructuur - Samenwerkingsverbanden zoals energiecoöperaties inzetten - Werk maken van vasthouden van water en afvoeren van water, samenwerking met gemeenten, waterschappen en Rijkswaterstaat. - Inzetten op gezamenlijk beheer en beleid van natuur en landschap, met gelijke toepassing van Europese natuur- en waternrichtlijnen	Bij de samenwerkingen zijn ook de grensoverschrijdende kansen relevant, maar onbenoemd Voor natuur en landschap en gelijke toepassing is grensoverschrijdende afstemming van belang. Laatste punt zeer relevant en positief

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
<i>Groenlinks</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Gemeentelijke en regionale klimaatadaptatieplannen stimuleren - Gezonde bodem: mogelijkheden via het (Europese) landbouwbeleid - Sterk accent op energietransitie in versterkte samenwerking met Duitsland - Initiatief nemen om met waterschappen, gemeenten en omgevingsdiensten milieukwaliteit in Gelderland maximaal te krijgen 	Geen grensoverschrijdende dimensie genoemd
<i>PvdA</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Bij alle ruimtelijke plannen bekijken of er voldoende aandacht is voor water - Meer windmolens, omwonenden moeten meeprofiteren 	Grensoverschrijdende ruimtelijke ordening blijft onbenoemd. Zo ook of omwoners over de grens (en vice versa) kunnen profiteren
<i>Forum voor Democratie</i>		
<i>D66</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Inzetten op realisatie van ecologische en natuurlijke verbindingen tussen Veluwe met grensprovincies, maar ook over de grens met Duitsland - Waterkwaliteit en –kwantiteit waarborgen - Samenwerking met waterschappen - Kader met netbeheerders opstellen voor energiesysteem van de toekomst - Zorgvuldige ruimtelijke inpassing van zon- en windenergie 	Positieve benoeming van verbinding over de grens. Ten aanzien van water wordt echter geen concreet grensoverschrijdend plan benoemd Zo ook geen concrete initiatieven voor grensoverschrijdende energietransitie
<i>ChristenUnie</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Regionale afstemming van mogelijkheden van gemeenten, afstemming regionale behoeften - Samenwerken met waterschappen, gemeenten en grondeigenaren om water langer vast te houden en beter te bergen - Met waterschappen een gezamenlijk actieplan implementatie EU Kaderrichtlijn water - Meer dan nu samenwerking met buurprovincies en Duitsland om ruimtelijke ordening af te stemmen 	Regionale afstemming voor grensregio's vraagt ook om grensoverschrijdend afstemming, echter onbenoemd. Geen concrete samenwerking grensoverschrijdend of afstemming rondom implementatie kaderrichtlijn water. Echter positief dat afstemming ruimtelijke ordening concreet wordt benoemd, belangrijk om dat ook te organiseren

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
<i>PVV</i>	- Geen windmolens, biomassacentrales, wel kernenergie	De opvattingen in Duitsland zijn over het algemeen het tegenovergestelde
<i>SP</i>	- Gelders energiebedrijf oprichten, zo ook Gelders warmtebedrijf - Waterkwaliteit vergroten door stoppen met lozen afvalstoffen	Regionalisatie van energie, heeft mogelijk effecten voor grensoverschrijdende samenwerking Verder geen grensoverschrijdende afstemming genoemd
<i>SGP</i>	- Afstandsnormen tussen windturbines en wonen vaststellen op ruim boven huidige norm - Lokaal restwarmte nuttig gebruiken - Inzet voor vergroting netcapaciteit, op korte lijnen	Geen afstemming met afstandsnormen Duitsland Grensoverschrijdende kansen voor restwarmte en netcapaciteit in korte lijnen/afstand onbenoemd
Grensoverschrijdende innovatie		
<i>VVD</i>	- Focus op drie economische speerpunten: food, health, energy - Betere afstemming van economische initiatieven en de uitvoering daarvan in de grensregio tussen overheden	Initiatief zou zijn om beide punten te verbinden
<i>CDA</i>		
<i>Groenlinks</i>		
<i>PvdA</i>		
<i>Forum voor Democratie</i>		
<i>D66</i>	- Belangrijke rol voor regionale triple helix-samenwerkingsverbanden als Food Valley, Health Valley en CleanTech Regio. Het is aan provincie om samenwerkingsverbanden met elkaar te verbinden	Geen concrete verbinding over de grens
<i>ChristenUnie</i>	- Interprovinciaal circulair programma	Ook grensoverschrijdend afgestemd?
<i>PVV</i>		
<i>SP</i>		

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
<i>SGP</i>	- In regionaal verband, samen met gemeenten, bedrijfsleven en onderwijsinstellingen werken aan gebiedsopgaven	Geen grensoverschrijdende dimensie
Euregionale governance / samenwerking		
<i>VVD</i>	- Duitslandstrategie ingezet. Openen van een Gelderse ambassade voor versterkte bestuurlijk en economische relaties tussen Gelderland en NRW	Positieve voortzetting actief grensoverschrijdend beleid. Echter geen concrete doestellingen om de grensoverschrijdende samenwerking in bilaterale strategieën / organisaties te versterken
<i>CDA</i>	- De samenwerking in Euregio verband en met Nord Rein Westfalen wordt geïntensiveerd, op bestuurlijk niveau maar ook op uitvoeringsniveau; - Een 'gereedschapskist aan participatiemogelijkheden' hebben voor burgers - Nauw samenwerken met aangrenzende provincies en grensregio's. In economische lobby samen optrekken met Overijssel - Lobby intensiveren vanuit Gelderland en Overijssel richting Den Haag en Brussel: gezamenlijk lobbyplan	Zeer relevant voor de genoemde punten onder de paragraaf grensregio. Echter helder dat de lobby/prioritering niet grensoverschrijdend wordt afgestemd en ingezet Verder vraagstuk of participatie grensoverschrijdend ook mogelijk is
<i>GroenLinks</i>	- In belang van bewoners en bedrijven in de grensregio willen we investeren in optimale samenwerking, met sterk accent op energietransitie en werkgelegenheid - Structuurverkenningen per scenario voor integrale toekomstvisies. De samenwerking met andere provincies, met het Rijk en met onze Duitse burens zal daarbij ook een rol kunnen en moeten spelen.	Positief, maar onduidelijk in welke fase van de verkenning de Duitse burens worden meegenomen
<i>PvdA</i>	- Elke Gedeputeerde heeft een regio in portefeuille	Relevant voor verkrijgen info uit grensregio's
<i>Forum voor Democratie</i>	- Geen LGBT-, Oekraïne-, EU- of andere niet-Nederlandse of provinciale vlaggen, kunst of andere activiteiten bij overheidsgebouwen	Zo ook waarschijnlijk geen deelname aan grensoverschrijdend verbanden

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
	<ul style="list-style-type: none"> - Terughoudend zijn met deelname aan regionale en landelijke samenwerkingsverbanden; geen beslisbevoegdheid zonder democratische controle - Focus op provinciale taken, bijzaken worden afgewezen 	
<i>D66</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Werkwijze regionale opgaven voortzetten 	Grensoverschrijdende afstemming ten aanzien van de regionale opgaven onbenoemd
<i>ChristenUnie</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Zelfstandigheid provincie staat buiten kijf, waar nodig wordt bovenregionaal samengewerkt - Uitdaagrecht van burgers richting overheid 	Niet helder of voor bovenregionaal ook grensoverschrijdend geldt
<i>PVV</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Provincie houdt zich uitsluitend bezig met kerntaken 	Assumptie dat grensoverschrijdende samenwerking hier niet toe behoort
<i>SP</i>		
<i>SGP</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Samenwerking op Europees niveau wordt niet vermeden, mits het belang van de inwoners van de provincie hiermee direct gediend is 	Duidt niet op een directe proactieve houding voor grensoverschrijdende samenwerking

Provincie Overijssel⁸

In het kort:

CDA: Paragraaf 'over de grens' onder hoofdstuk 'ruimte voor wonen en ondernemen. 'Grens' wordt vijfmaal benoemd in het kader van buitenlandse emissies, versterken grensoverschrijdende arbeidsmarkt en grensoverschrijdende criminaliteit. Euregio wordt niet benoemd, buurland Duitsland wel driemaal in kader van voorgaande en het uitbouwen van de samenwerking met Duitsland.

PVV: Geen vermeldingen van grens, euregio of buurlanden.

VVD: Grens wordt eenmaal benoemd in kader van infrastructurele positie t.o.v. Duitsland. Buurland Duitsland wordt in dit kader tweemaal benoemd: Overijssel als schakel tussen Randstad en Noordoost-Europa.

SP: Apart kopje 'over grenzen heen kijken' onder het hoofdstuk Economie. Het betreft daarbij wens tot versterken van de samenwerking over de landsgrens heen, met nadruk op verbeteren grensoverschrijdend OV en de Duitse taal. 'grens' wordt zesmaal benoemd in kader van voorgaande en opslag kernafval over de Duitse grens. Duitsland wordt zo in totaal zesmaal benoemd.

GroenLinks: 'grens' wordt tweemaal meegenomen in kader van opslag kernafval aangrenzend aan Duitsland en verbetering openbaar vervoer. Duitsland wordt benoemd in kader van voorgaande en opzetten binationale opleidingen Nederland-Duitsland.

PvdA: Het woord 'grens' valt achtmaal, in kader van OV en grensarbeid. Er is een apart kopje Grensarbeid onder Economie en Arbeid. Daarbij gaat het om inzetten om barrières te slechten en ondersteunen van uitwisselingsprogramma's, alsook landelijk en Europees lobbyen voor de grensarbeider. Duitsland wordt viermaal aangehaald als het gaat om transport/vervoer en grensarbeid.

D66: Grensoverschrijdende samenwerking wordt vijfmaal genoemd, op gebied van hergebruik afvalstromen, windinitiatieven en grenzeloos samenwerken aan maatschappelijke opgaven. Euregio wordt in dit kader ook concreet benoemd: De provincie zoekt passend bij het onderwerp de beste samenwerking met andere provincies, gemeenten, stedelijke regio's, waterschappen en euregio.

ChristenUnie: 'grens' wordt viermaal genoemd in kader van duurzame economische ontwikkeling door samenwerking en handelsrelaties die primair op nabije buurlanden gericht moet zijn. Duitsland wordt een keer benoemd in kader van Duitse buur, dat vraagt om investering in de Duitse taal.

⁸ Screening door Amy Azhar, onderzoeker ITEM

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
Grensoverschrijdende Arbeidsmarkt		
<i>CDA</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Voor een goed ondernemersklimaat denkt CDA over de grenzen heen (Europa, Duitsland, regio's). Ondersteunen van initiatieven om de arbeidsmarkt interregionaal en internationaal te versterken. - Goede initiatieven op terrein van onderwijs-arbeidsmarkt stimuleren via medefinanciering. Vakschool 100% Gastvrij in het Vechtdal is daar een goed voorbeeld van. - De positie verbeteren van het aantal arbeidsmigranten, dat de afgelopen jaren is verviervoudigd. We zijn er voorstander van het aantal mensen dat naar Nederland komt te beheersen en daarmee de samenleving in evenwicht te houden. 	Er is geen concreet plan hoe zij de euregio / internationale samenwerking zouden willen ondersteunen. Meer passieve houding
<i>PVV</i>	<ul style="list-style-type: none"> - De PVV wil bedrijven bewegen in sollicitatieprocedures eerst voor Overijsselaars te kiezen - De PVV wil dat de bedrijven (mee) betalen voor huisvesting van door hen ingehuurd arbeidsmigranten 	Beperking grensoverschrijdende arbeidsmarkt
<i>VVD</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Overijssel is de schakel tussen de Randstad en Noordoost-Europa (met name Duitsland). Daarnaast kent Overijssel een aantal zeer vitale en vooruitstrevende economisch regio's met topbedrijven. De provincie moet de kansen voor de werkgelegenheid en het vestigingsklimaat voor bedrijven optimaliseren. - De provincie stimuleert het verbeteren van de aansluiting tussen het onderwijs en de arbeidsmarkt en ondersteunt de samenwerking tussen scholen en bedrijven. Zo kunnen we onze ondernemers in staat stellen om zonder personeelstekorten te ondernemen - VVD wil dat de provincie Overijssel er zo veel mogelijk aan doet om de (innovatieve) bedrijven die onze regionale economie versterken, voor de regio te behouden. 	Erkenning van grensligging en de verbindende rol die de provincie kan spelen. Concrete acties worden niet genoemd
<i>SP</i>	<ul style="list-style-type: none"> - De SP vindt dat vakmanschap meer waardering moet krijgen. Binnen het huidige werkgelegenheidsbeleid moet de nadruk veel meer komen te liggen op het MBO en ook breder gekeken worden naar andere sectoren zoals de zorg. We willen meer mogelijkheden en ondersteuning voor omscholing naar praktische 	Geen concrete voorstellen voor de ontwikkeling van grensoverschrijdende arbeidsmarkt en onderwijs

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
	<p>beroepen, denk aan de zorg, installateurs en de bouw. De samenwerking tussen MBO's, ROC's, het MKB en hoger onderwijs, zoals de Universiteit Twente, moet worden verbeterd.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ook biedt de SP via de gemeenten mogelijkheden voor arbeidsmigranten om Nederlands te leren. De arbeiders waar het over gaat moeten ook zelf een belangrijke stem krijgen in beleid en plannen die over hen gaan. 	
<i>GroenLinks</i>	<ul style="list-style-type: none"> - De provincie helpt mee binationale opleidingen Nederland-Duitsland op te zetten voor wederzijdse diploma-erkenning en voorbereiding op de internationale arbeidsmarkt. - Bedrijven zouden geholpen moeten worden hun werknemers langer 'vast te houden' door medewerkers meer voordelen te bieden. 	Relevant voorstel voor binationale opleidingen
<i>PvdA</i>	<ul style="list-style-type: none"> - De PvdA blijft investeren in de wendbaarheid van werknemers, door leven lang ontwikkelen te stimuleren en scholing mogelijk te maken met (om)scholingsvouchers en -regelingen. Door te investeren in werknemers zijn zij niet alleen minder afhankelijk en kwetsbaar, maar sluiten ze ook beter aan bij de maatschappelijke vraag naar geschoold personeel - De Duitse arbeidsmarkt biedt kansen voor mensen die dichtbij de grens wonen. De PvdA is voorstander van grensarbeid omdat dit mogelijkheden biedt voor meer mensen om te werken op de plek die zij graag willen en omdat we de economische en culturele uitwisseling met onze Oosterburen als een verrijking voor onze provincie beschouwen 	<p>Omscholingsvouchers en -regelingen zijn relevant, zijn deze ook grensoverschrijdend inzetbaar?</p> <p>Geen concrete voorstellen voor stimulering grensarbeid</p>
<i>D66</i>	<ul style="list-style-type: none"> - We maken ons op rijksniveau sterk voor regelingen die het mogelijk maken dat zij die hier tijdelijk wonen en leven, volledig mee kunnen doen (leren en werken) en zich welkom blijven voelen (o.a. expats, vluchtelingen, asielzoekers en statushouders). - Het mkb en andere bedrijven te ondersteunen om duurzaam te worden, al dan niet met ketenpartners. Samen met hen zetten we in voor een blijvend aantrekkelijk vestigingsklimaat dat gelijktijdig maatschappelijk verantwoord ondernemen stimuleert. 	Geen concrete voorstellen voor stimulering grensarbeid

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
<i>ChristenUnie</i>	<ul style="list-style-type: none"> - De ChristenUnie streeft naar een sterke Human Capital Agenda met een hernieuwd 1000-kansenplan. Dat plan is gericht op werk voor de kwetsbare groepen in onderwijs en op de arbeidsmarkt, zoals ouderen, jeugdzorgjongeren, vluchtelingen, inburgeraars en mensen met een beperking. Nog steeds zijn er groepen mensen die aan de kant blijven staan. - Regionale samenwerking tussen bedrijfsleven, overheid, kennisinstellingen en het beroepsonderwijs willen we versterken via regionale samenwerking, dan wel in regiodeals. 	Geen concrete grensoverschrijdende acties
Grensoverschrijdende zorg/ welzijn		
<i>CDA</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Minder marktwerking en meer samenwerking als basis voor de zorg. - Regioziekenhuizen openblijven, zodat inwoners verzekerd zijn van de belangrijkste basiszorg dichtbij hun woonplaats. Ook de acute zorg moet in de regio bereikbaar zijn. - Het zorgaanbod in iedere regio past bij de zorgvraag. - Het CDA wil steun bieden aan provinciale organisaties die lokaal vrijwilligers en mantelzorgers bijstaan met kennis en kunde 	Openhouden regioziekenhuizen en bereikbaarheid acute zorg door grensoverschrijdende samenwerking onbenoemd
<i>PVV:</i>	<ul style="list-style-type: none"> - De PVV wil behoud van adequate spreiding van ziekenhuizen, eerste hulpposten en ouderenzorg 	Geen vermelding grensoverschrijdende kansen
<i>VVD</i>		
<i>SP</i>		
<i>GroenLinks</i>		
<i>PvdA</i>	<ul style="list-style-type: none"> - PvdA vindt het belangrijk dat inwoners van Overijssel zoveel mogelijk terecht kunnen in hun eigen omgeving, bij hun eigen ziekenhuis. Daarom wil PvdA dat, ook waar de provincie formeel geen rol heeft, zij wel een coördinerende rol pakt om gezamenlijk met de relevante partners, goede en bereikbare zorg voor alle inwoners te garanderen 	Geen vermelding van grensoverschrijdende kansen, zoals ziekenhuissamenwerking
<i>D66</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Zorgvoorzieningen voor iedereen dichtbij beschikbaar te houden. Zowel de reguliere huisartsenzorg, als wijkverpleging als 	Geen vermelding van grensoverschrijdende kansen

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
	spoedzorg vragen bijzondere aandacht, want de tekorten en daarmee risico's voor inwoners nemen toe. Als provincie gaan we niet over zorgvoorzieningen, maar we merken wel de gevolgen. De provincie moet blijvend investeren in goede sociale en culturele infrastructuur, in woningbouw en bereikbaarheid. Zo kunnen we beroepskrachten binden en boeien	
<i>ChristenUnie</i>	- Bevorderen van toegankelijke zorg en een dekkend zorglandschap. Iedereen heeft recht op goede zorg en deze moet in alle regio's beschikbaar zijn	Geen vermelding van grensoverschrijdende kansen
Grensoverschrijdende mobiliteit/ infrastructuur		
<i>CDA</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Overijssel heeft zich ingezet voor het spoor Zwolle-Twente-Münster en dit spoor komt er. Het gaat niet louter om een treinverbinding, maar over de ontwikkeling van een interregionaal gebied. Wonen, over en weer werken en zakendoen worden erdoor vergemakkelijkt - Het CDA Overijssel wil het reizen met de trein stimuleren voor korte reizen van minder dan 700 km. Snelle (inter)nationale verbindingen zijn in het belang van de hele provincie. Ook zijn vanuit meer stations in Overijssel betere treinverbindingen met Europese steden nodig, zoals Brussel, Parijs, Londen en Berlijn 	Relevante acties, maar nog niet concreet
<i>PVV</i>		
<i>VVD</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Overijssel heeft een sleutelpositie in het Europese transportnetwerk: de North Sea-Baltic Corridor. Deze corridor gaat van Rotterdam door Overijssel naar de Baltische staten. Met deze corridor kansen benutten om de sociaaleconomische structuur van Overijssel te versterken - VVD wil dat de provincie investeert in elektrische bussen of bussen op waterstof en staat positief tegenover nieuwe vormen van openbaar vervoer, zoals vraaggestuurd openbaar vervoer of Mobility as a Service 	Belangrijke ambitie in transportnetwerk, maar verder geen concrete acties voor grensoverschrijdend OV
<i>SP</i>	- Openbaar vervoer hoort in publieke handen. Daarom komt er een provinciaal ov bedrijf. Op weg daarnaartoe willen we meer zeggenschap	Onduidelijk hoe provinciaal ov bedrijf en investeringen in internationale treinverbindingen elkaar kunnen versterken

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
	<ul style="list-style-type: none"> - De SP is tegen de Noordtak. De SP vindt dat goederenvervoer zoveel mogelijk over water moet. Goederen dienen gelost te worden in de havens zo dicht mogelijk bij de eindbestemming. Dat betekent dat er beter over zee doorgevaren kan worden naar de havens van Hamburg en de Baltische staten in plaats van te lossen in de haven van Rotterdam om goederen via spoor die kant op te sturen - De SP is voor investering in internationale treinverbindingen. - Voordat de provincie nieuwe autowegen aanlegt, moet er eerst worden gekeken welke alternatieven er zijn op het gebied van ov en fiets. Meer ov en fiets is beter en schoner 	
<i>GroenLinks</i>	<ul style="list-style-type: none"> - GroenLinks is groot voorstander van meer maatwerk en kleinschalige vormen van openbaar vervoer, zoals buurtbussen, flexibel openbaar vervoer en andere mogelijkheden die goed en laagdrempelig worden ontsloten door middel van MaaS (Mobility as a Service) - De provincie zet zich samen met het Rijk in voor elektrificatie van de spoorverbindingen Zutphen-Hengelo, Almelo-Mariënberg en Enschede-Gronau. Proeven met batterijtreinen worden niet uitgesloten. Samen met de provincies Drenthe en Groningen en met het Rijk spant de provincie zich in voor heropening van de Nedersaksenlijn. De internationale verbinding Zwolle-Münster wordt in dubbelspoor uitgevoerd - De provincie dringt bij het Rijk aan op landelijke en internationale maatregelen voor reële prijzen van vliegtickets (die ook de schade aan de natuur en het milieu dekken), op snellere treinen en betere (internationale) treinverbindingen als alternatief voor vliegverkeer 	Een aantal grensoverschrijdende verbindingen en concrete acties worden benoemd. Positieve aandacht voor ook afstemming van prijzen
<i>PvdA</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Uiterlijk in 2024 wil de PvdA voor Overijssel een minimale norm voor de basisbereikbaarheid ontwikkelen en vaststellen. Deze norm wordt wat de PvdA betreft de basis voor de nieuwe concessieverlening en investeringen in andere vormen van (openbaar) vervoer 	Bereikbaarheidsnorm ook relevant voor grensoverschrijdend vervoer

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
	<ul style="list-style-type: none"> - Een dubbelspoor tussen de twee grootste steden van Overijssel. De bestaande treinverbinding waarden we zo snel mogelijk verder op. Daardoor ontstaat een doorgaande spoorverbinding naar Duitsland van topkwaliteit. De internationale trein Amsterdam - Berlijn wordt opgewaardeerd en blijft via Hengelo rijden 	
D66	<ul style="list-style-type: none"> - Ervoor te zorgen dat een eventueel goederencorridor naar Duitsland via nieuw spoor aan zware eisen rond inpassing voldoet en bijdraagt aan verbetering van het reizigersverkeer. Een onderzoek moet hierin uitsluitsel geven - De voorgestelde Noordtak af te wijzen vanwege de onomkeerbare gevolgen voor natuur, landschap en leefomgeving 	
ChristenUnie	<ul style="list-style-type: none"> - Daarnaast is het van belang dat de kwaliteit van leven (op het platteland) behouden blijft, waarvoor bereikbaarheid erg belangrijk is. Hierbij wordt ingezet op een solide en duurzaam mobiliteitssysteem dat bestaat uit een combinatie van verschillende vervoerssoorten die goed op elkaar aansluiten. De zogenaamde Hub neemt daarin een belangrijke plaats in voor het overstappen op andere vormen van vervoer - Meer en snellere treinen tussen west en oost Overijssel en betere verbindingen met de Randstad vanuit Overijssel 	Geen concrete grensoverschrijdende plannen
Grensoverschrijdend onderwijs en cultuur		
CDA	<ul style="list-style-type: none"> - Het CDA wil de samenwerking met aangrenzende Duitse regio's en deelstaten verder uitbouwen, onder meer op het gebied van toerisme, diploma- erkenning en innovatie 	Bredere ambitie, onduidelijk hoe de vormgeving zal zijn
PVV:		
VVD	<ul style="list-style-type: none"> - De provincie Overijssel neemt proactief positie in bij het verwerven van cultuursubsidies uit Den Haag - De provincie moet onze Overijsselse eigenheid bevorderen. Hierbij dient zij rekening te houden met de diversiteit die het Overijsselse kenmerkt, zoals Giethoorn, de Hanzesteden (onder andere Deventer, Zwolle, Oldenzaal en Kampen) en Twente 	Geen verwijzing naar de culturele uitwisseling met het buurland

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
SP	<ul style="list-style-type: none"> - Het beheersen van de Nederlandse taal is belangrijk. Daarom komt er meer ondersteuning voor anderstaligen en laaggeletterden om ook via het werk hun taalkennis op te krikken - De Duitse taal krijgt extra aandacht, vooral in de grensgebieden - De SP wil meer mogelijkheden en ondersteuning voor omscholing naar praktische beroepen, denk aan de zorg, installateurs en de bouw. De samenwerking tussen MBO's, ROC's, het MKB en hoger onderwijs, zoals de Universiteit Twente, moet worden verbeterd 	Aandacht voor buurtalen. Samenwerking tussen onderwijs en MKB ook grensoverschrijdend mogelijk
GroenLinks	<ul style="list-style-type: none"> - De provincie helpt mee binationale opleidingen Nederland-Duitsland op te zetten voor wederzijdse diploma-erkenning en voorbereiding op de internationale arbeidsmarkt 	Positief om knelpunten te voorkomen ipv op te lossen
PvdA	<ul style="list-style-type: none"> - Daarnaast maken we ons hard voor voldoende stageplekken en traineeships bij grote en kleine bedrijven en instellingen, hiervoor gaan we met onderwijsinstellingen en het bedrijfsleven een plan opstellen - De PvdA blijft zijn daarom inzetten voor ontmoetingsplaatsen voor culturele makers en voor productiemogelijkheden en -regelingen voor individuele makers en gezelschappen tussen de starter en het topsegment, zodat talent zich altijd kan blijven ontwikkelen 	Geen concrete grensoverschrijdende initiatieven
D66	<ul style="list-style-type: none"> - De provincie een actieve, verbindende en aanjagende rol te laten blijven vervullen om samenwerking tussen onderwijs en bedrijfsleven te versterken. De bestaande arbeidsmarktregio's vervullen hierin een cruciale rol - Nieuwe coalities bieden steun om flexibeler in te spelen op veranderende vraag - Adequaat onderwijs voor mensen in alle leeftijdscategorieën en levensfasen. Investeren in onderwijs, kennis en innovatie vormt de sleutel tot economisch succes en persoonlijke groei. Op alle niveaus hebben we in toenemende mate mensen nodig. Blijvende scholing, voor de opgaven van nu en later, is essentieel. Zo bereiden we elkaar voor op toekomstige werkgelegenheid - Minimaal twee nieuwe samenwerkingsinitiatieven (gericht op de circulaire economie en onderwijs) op te starten en lopende 	Relevante punten in relatie tot grensoverschrijdende arbeidsmarkt

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
	projecten evalueren om tijdig bij te kunnen stellen (mbo, hbo, universitair)	
<i>ChristenUnie</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Cultuureducatie is een belangrijk onderdeel van hun vorming en verdient een plek in het onderwijs - De provincie biedt gemeenten ondersteuning bij cultuureducatie en cultuurparticipatie en bij de uitvoering van haar erfgoedtaken - Talentontwikkeling vormt de basis voor het provinciale culturele klimaat. Creatieve broedplekken zoals culturele podia, kunstvakonderwijs zijn daar belangrijk voor en worden daarom ondersteund door de provincie 	Geen vermelding van grensoverschrijdende cultuurinitiatieven
Grensoverschrijdende veiligheid		
<i>CDA</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Het CDA wil een betrouwbare en dienstbare provincie zijn in de bestrijding van grensoverschrijdende criminaliteit, cybercrime, mensenhandel en terrorisme. Samen op trekken om ondermijning en drugscriminaliteit te bestrijden 	Geen vermelding grensoverschrijdende criminaliteit
<i>PVV</i>		
<i>VVD</i>		
<i>SP</i>		
<i>GroenLinks</i>		
<i>PvdA</i>		
<i>D66</i>		
<i>ChristenUnie</i>		
Grensoverschrijdende energietransitie/ klimaat		
<i>CDA</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Inzet van kernenergie is, onder veiligheidsvoorwaarden, een bespreekbare optie - Het CDA wil dat de provincie de strategische drinkwatervoorraad in beeld brengt en samen met partners passende maatregelen neemt 	Afstemming burens onbenoemd

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
<i>PVV</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Geen windmolens in Overijssel en geen milieuvervuilende zonnevelden - Kernenergie op de agenda - Aardgas / Biogas blijven gebruiken zolang dat nodig is - Pilots met waterstof 	Grenseffecten met beleid buurlanden
<i>VVD</i>	<ul style="list-style-type: none"> - De energietransitie biedt grote kansen voor het stimuleren van innovatie en werkgelegenheid. De provincie Overijssel voert actief beleid om de lokale en regionale verduurzaming van het bedrijfsleven te stimuleren 	Geen concrete grensoverschrijdende plannen
<i>SP</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Energieprojecten zoals windmolens moeten ten goede komen aan inwoners. Zij moeten meebeslissen over waar deze komen en meedelen in de opbrengst 	Participatie over de grens onbenoemd
<i>GroenLinks</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Alle energie die we desondanks toch nog nodig hebben, moet duurzaam worden opgewekt - GroenLinks is tegen het gebruik van biomassa voor het opwekken van elektriciteit en warmte en wil geen nieuwe biomassacentrales - GroenLinks is tegen kernenergie en tegen de vestiging van kerncentrales, waaronder thoriumcentrales, in de provincie - De provincie bevordert dat de Regio Zwolle, de Cleantech Regio (Deventer) en de regio Twente zich profileren als economische topregio's met een schone economie 	GroenLinks is tegen de opslag van kernafval in Overijssel en aangrenzend Duitsland.
<i>PvdA</i>	<ul style="list-style-type: none"> - De provincie neemt zo snel mogelijk alle noodzakelijke maatregelen om een goede kwaliteit te realiseren voor zowel grondwater als oppervlaktewater - De PvdA kiest voor 'smart energy hubs': het bij elkaar brengen van vraag aanbod van energie en eventuele overschotten of tekorten overbruggen met opslag - De provincie ontwikkelt en onderhoudt een toegankelijke ondersteuningsstructuur, waaronder financieringsmogelijkheden voor kansrijke initiatieven en planvorming van coöperaties. Een provinciaal energiebedrijf kan een optie zijn. Zo zorgt de PvdA ervoor dat iedereen een aandeel kan hebben in de energietransitie 	<p>Grensoverschrijdende samenwerking ten behoeve van waterkwaliteit onbenoemd</p> <p>Grensoverschrijdende mogelijkheden in energietransitie, zoals bij smart energy hubs, mogelijk maar onbenoemd</p>

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
	<ul style="list-style-type: none"> - De PvdA wil investeren in warmtenetten die warmte uit duurzame bronnen beschikbaar maken voor bedrijven en inwoners. Zij ondersteunt gemeenten om één of meerdere 'aardgasvrije wijken' te realiseren - Kernenergie is daarnaast in Overijssel praktisch technisch niet goed mogelijk; is onder meer een gebrek aan voldoende koelwater en ongeschiktheid van de bodem 	
D66		
ChristenUnie	<ul style="list-style-type: none"> - Samen met gemeenten en waterschappen werkt de provincie aan het in beeld brengen van de effecten van klimaatverandering op vitale functies en werkt oplossingsrichtingen uit om deze knelpunten op te lossen - De provincie werkt samen met gemeenten en waterschappen aan het creëren van bewustwording en handelingsperspectief voor inwoners en bedrijven, zodat ook zij een bijdrage kunnen leveren aan de klimaatuitdaging - De ChristenUnie heeft zich van harte achter de Regionale Energiestrategieën (RES-en) in Overijssel geschaard - De RES-en worden verder uitgewerkt in concrete plannen voor opwekken van zonne- en windenergie. De provincie stimuleert het gesprek binnen het traject van de RES-en vanuit haar ondersteunende, faciliterende en kader stellende rol. Zij draagt bij aan regionale afstemming vanuit het oogpunt dat zij niet de rol van gemeenten overneemt, maar dat er door verbindingen te leggen nieuwe mogelijkheden kunnen ontstaan. Bij windparken van 5 MW of meer is en blijft de provincie het bevoegd gezag 	Geen grensoverschrijdende aspecten benoemd
Grensoverschrijdende innovatie		
CDA		
PVV		
VVD		
SP		
GroenLinks		

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
<i>PvdA</i>		
<i>D66</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Het instellen van een fonds van tien miljoen voor sociale innovatie. Vanuit dat fonds kunnen nieuwe ideeën en organisaties gesteund worden. Denk aan coöperaties waarin zelfstandigen of burgers samenwerken en producten en/of diensten ontwikkelen - Maximale steun voor innovaties 	Niet concreet of subsidies ook grensoverschrijdend kunnen worden ingezet
<i>ChristenUnie</i>		
Euregionale governance / samenwerking		
<i>CDA</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Actief deelnemen in het Europees Comité van de Regio's en het Huis Nederlandse Provincies (HNP) om invloed uit te oefenen op nieuwe wetten en regels uit Brussel die van invloed zijn op de regio 	Relevant, vooral gefocust op EU en niet zozeer euregionaal
<i>PVV</i>		
<i>VVD</i>	<ul style="list-style-type: none"> - De provincie zal zich actief moeten inzetten om de Rijks- en Europese financiering zeker te stellen 	Weinig concreet over samenwerking met Duitsland op EU-schaal.
<i>SP</i>	<ul style="list-style-type: none"> - De SP is groot voorstander van (internationale) samenwerking. Daarvoor werkt Overijssel met onze buurprovincies, maar ook over de landsgrens met regio's in Duitsland. Die samenwerking wil de SP versterken. De nadruk ligt daarbij op het verbeteren van grensoverschrijdend openbaar vervoer en meer aandacht voor de Duitse taal, bijvoorbeeld via ROC's in de grensregio 	Nog weinig concrete acties en structuurvoorstellen om dit te realiseren
<i>GroenLinks</i>		
<i>PvdA</i>	<ul style="list-style-type: none"> - De verschillen in taal, onderwijs, sociale en fiscale stelsels zijn barrières die werken over de grens bemoeilijken. We blijven ons inzetten om deze barrières te slechten door, in samenwerking met onze Oosterburen en andere grensgebieden, te werken aan praktische oplossingen. Bijvoorbeeld door uitwisselingsprogramma's op het gebied van werk en onderwijs, erkenning van diploma's en het bieden van ondersteuning aan grensarbeiders. Daarnaast blijven we zowel landelijk als 	Focus op grensoverschrijdende arbeid en onderwijs, via lobby oplossingen proberen te realiseren. Geen concrete voorstellen voor grensoverschrijdende governance

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
<i>D66</i>	<p>Europees lobbyen voor de verbetering van de positie van grensarbeiders</p> <ul style="list-style-type: none"> - De grensoverschrijdende samenwerking te bevorderen (nationaal en internationaal), waarbij nadrukkelijk de koppeling gezocht moet worden tussen innovatie, handelsbevordering en circulariteit. Denk daarbij aan transport van meststoffen, duurzame energie en de schoonwateropgaven - Intensief te blijven samenwerken bij grensoverschrijdende onderwerpen en de kracht van Oost in samenwerking met de provincie Gelderland - zowel op nationaal niveau als in Europa - te blijven uitdragen. De provincie zoekt passend bij het onderwerp de beste samenwerking met andere provincies, gemeenten, stedelijke regio's, waterschappen en euregio 	<p>Relevante punten voor intensivering van samenwerking, vooral op relatief nieuwe thema's. Nog onduidelijk hoe grensoverschrijdende structuren hiervoor ook worden versterkt</p>
<i>ChristenUnie</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Naast de inspanningen die op Europees en landelijk niveau worden gedaan, moet ook de provincie zich inspannen voor het wegnemen van knelpunten in ruimtelijk en economisch beleid. Er zijn regionale ondernemersprogramma's om grensoverschrijdende samenwerking tussen bedrijven te stimuleren - Internationaal. Duitsland is essentieel als economische partner voor Overijsselse bedrijven. Grensoverschrijdende handelsrelaties moeten primair op de nabije buurlanden zijn gericht - Interregionale samenwerking in grensgebieden is wezenlijk voor duurzame economische ontwikkeling. De economie houdt niet op bij de grens - Ook kan de provincie de regionale ontwikkeling of verduurzaming stimuleren door het beschikbaar stellen van alternatieve financiële instrumenten, zoals revolverende fondsen 	<p>Duidelijke grensoverschrijdende elementen. Grensoverschrijdende governancestructuren om dit te realiseren blijven onbenoemd</p>

Provincie Drenthe⁹

In het kort:

PvdA: Hoofdstuk 'Samen bouwen met onze internationale naobers' met daarin paragraaf 'over de grens'. Hierbij gaat het om relaties met de burens, arbeidsmarkt, Duitstalig onderwijs en maximaal benutten van de mogelijkheden van de Euregio en Eems Dollard Regio. Buurland Duitsland wordt verder nog benoemd in kader van verkeersstromen.

VVD: Onder het hoofdstuk 'bestuur, Europa en financiën' is een korte paragraaf 'Europa', waarbij Noordelijke samenwerking en Duitsland-agenda worden benoemd. 'grens' wordt driemaal genoemd in kader van wegverkeer, uitbreiding spoorgebruik, en het Rijnland Instituut om beroepsonderwijs en werkveld te verbinden met Duitsland. Euregio wordt niet benoemd, maar buurland Duitsland wel in kader van het voorgaande.

CDA: 'grens' wordt viermaal genoemd, in kader van Drenthe niet als grensregio van Nederland maar knooppunt van Saksen en grensontkennend samenwerken op gebied van werk, politie, defensie, ambulance, onderwijs en sport. Euregio wordt benoemd in kader van Drenthe als belangrijk onderdeel van nieuwe Euregio Saksen – van Wageningen tot Groningen en van Havelte tot Hamburg. Buurland Duitsland wordt vijf keer vermeld in kader van voorgaande, waterwegen en infrastructuur.

JA21: Geen vermeldingen van grens, euregio of buurlanden.

GroenLinks: Geen vermeldingen van grens, euregio of buurlanden.

ChristenUnie: 'grens' valt tweemaal, in kader van arbeidsmarkt en Duitslandagenda voor meer samenwerking, door (taal)barrières weg te nemen. Duitsland wordt in dat kader ook tweemaal benoemd.

SP: 'grens' wordt eenmaal benoemd in kader van zoeken naar mogelijkheden om hierin nog meer samen te werken met andere regio's, ook met de Duitse grensregio's. Geen vermelding euregio, wel van buurland Duitsland tweemaal in kader van voorgaande en sluiting kerncentrale Lingen.

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
Grensoverschrijdende Arbeidsmarkt		
PvdA	<ul style="list-style-type: none"> - Ondersteunen de ontwikkeling van internationale diploma's zodat een grensoverschrijdende arbeidsmarkt voor meer mensen in zicht komt. - Promoten Duitstalig onderwijs. 	Relevante acties, concrete plannen voor de Euregio en Eems Dollard Regio blijven nog uit

⁹ Screening door Noah Custers, student-assistant ITEM

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
	<ul style="list-style-type: none"> - Maximaal benutten mogelijkheden van de Euregio en de Eems Dollard Regio. 	
VVD	<ul style="list-style-type: none"> - Stimuleren van het ontwikkelen van dependances in Drenthe. Deze creëren kansen voor bedrijven, lokken investeringen uit en zorgen voor werkgelegenheid. De Universiteit van het Noorden is goed voor de verdere onderwijs-, economische- en culturele ontwikkeling van Drenthe. - Om het aanbod van hoger onderwijs in de regio te versterken is het van belang dat (internationale) studenten er gegarandeerd huisvesting kunnen vinden. Dit komt ook de arbeidsmarkt ten goede. Immers, veel van de internationale studenten vervolgt zijn of haar professionele carrière in Nederland, waarvan een substantieel deel in Drenthe. We vinden dat de provincie hieraan een bijdrage kan leveren. 	Geen aandacht voor mogelijkheden van grensoverschrijdende arbeidsmarkt
CDA	<ul style="list-style-type: none"> - Inzetten op organisatie van evenementen als theaterproducties, welke voor werkgelegenheid zorgen. 	Geen grensoverschrijdende aspecten of samenwerking benoemd
JA21	<ul style="list-style-type: none"> - Start-ups waar mogelijk ondersteunen - Inzetten op het aantrekken van bedrijven met banen voor praktisch, technisch en theoretisch opgeleide mensen 	Geen grensoverschrijdende aspecten of samenwerking benoemd
GroenLinks	<ul style="list-style-type: none"> - Energiebedrijven kunnen voor duurzame werkgelegenheid zorgen - Een van de grootste problemen in de energietransitie is het tekort aan arbeidskrachten. We gaan actief met mbo's in gesprek om oplossingen te vinden. Het Drenthe College heeft een grote rol bij het technisch onderwijs op de energietransitie. 	Geen grensoverschrijdende aspecten of samenwerking benoemd
ChristenUnie	<ul style="list-style-type: none"> - Voor eigen werkzaamheden moet provincie gebruik maken van Drentse MKB - Promoten leer-werktrajecten om kwetsbare groepen met afstand tot arbeidsmarkt een kans op echte baan te geven - De ChristenUnie wil met de 'Duitslandagenda' blijven inzetten op meer samenwerking, door (taal)barrières weg te nemen en betere voorlichting te geven. 	Met Duitslandagenda wordt vanuit provincie ingezet op positieve ontwikkeling buurtalen
SP	<ul style="list-style-type: none"> - De provincie moet een voortrekkersrol nemen bij de (om- bij- en her-) scholing van inwoners, gericht op toegang tot de arbeidsmarkt. Dit kan door het inzetten van een "groei vooruit subsidie" in 	Geen grensoverschrijdende aspecten of samenwerking benoemd

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
	<p>samenwerking met gemeentes en professionals van de arbeidsmarkt.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Overheidsdiensten zijn belangrijk voor de werkgelegenheid en moeten gehandhaafd worden. Principe is "een baan voor een baan", dus verdwijnt er wat dan komt er ook wat voor terug. 	
Grensoverschrijdende zorg / welzijn		
<i>PvdA</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Regelen dat Drenthe dé experimenteerregio van Nederland wordt voor meer gezonde levensjaren voor alle inwoners. Accepteren daarbij geen verschillen in gezondheid die vermijdbaar, onnodig en onrechtvaardig zijn. - Zorgen voor een passend vervolg op de Drentse Gezondheidstafel, het Drents Zorglandschap en Convenant Dementievriendelijk Drenthe. - Spoedeisende hulp voor iedereen in Drenthe binnen 45 minuten beschikbaar. Spoedeisende hulpposten mogen niet sluiten om financiële redenen. 	Grensoverschrijdende kansen blijven onbenoemd
<i>VVD</i>		
<i>CDA</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Meest voorkomende behandelingen gemakkelijk bereikbaar - Behoud van topklinische ziekenhuiszorg - Behoud van laagdrempeligere zorgaanbieders 	Geen grensoverschrijdende aspecten of samenwerking benoemd, hoewel samenwerking ziekenhuizen gestimuleerd zou kunnen worden
<i>JA21</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Inzet op mobiele huisartsen en multifunctionele buurtcentra in kleine dorpen 	Interessant in hoeverre dat ook grensoverschrijdend ingezet zou kunnen worden
<i>GroenLinks</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Omarmen het Manifest Nationaal Preventie-akkoord Mentale Gezondheid - Een domein overstijgende brede visie op wonen, welzijn en zorg ontwikkelen samen met maatschappelijke partners - Bereikbare zorg op het platteland zeker stellen, samen met patiëntenorganisaties, gezondheidszorg en gemeenten. - Ondersteunen van lokale initiatieven op het gebied van geclusterd wonen in wijken en dorpen. - De provincie neemt verantwoordelijkheid voor de ondersteuning van taken in het sociale en culturele domein in al haar facetten 	Geen grensoverschrijdende aspecten of samenwerking benoemd, zoals rondom ziekenhuizen samenwerking

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
	<ul style="list-style-type: none"> - Onderzoek en ontwikkeling stimuleren om de zorg toekomstbestendig te maken. 	
<i>ChristenUnie</i>	<ul style="list-style-type: none"> - De provincie ondersteunt platforms waar kennis en kunde gedeeld wordt, ook voor mantelzorgers en patiëntenparticipatie, zoals Zorgbelang Drenthe. - Gaan door met de Drentse Gezondheidstafel waar partijen samenkomen 	Geen grensoverschrijdende aspecten of samenwerking benoemd
<i>SP</i>	<ul style="list-style-type: none"> - We ondersteunen de gemeenten in de zorg voor beschikbaarheid van voldoende, en goed bereikbare, (ziekenhuis)zorg. Daarbij zetten we als SP in op zorg zonder winstoogmerk 	Geen grensoverschrijdende aspecten of samenwerking benoemd
Grensoverschrijdende mobiliteit / infrastructuur		
<i>PvdA</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Uitbreiden regionale fietsnetwerk. - Investeren in duurzame vervoersmogelijkheden zoals deelauto's en de naoberbus - OV goedkoper, vooral voor schoolgaande jeugd - Kwartiersdiensten op het bestaande spoor en zetten vol in op de Nedersaksenlijn; en de verbinding Emmen-Rheine - Ook de komst van de Lelylijn steunen we bij voldoende perspectief voor Drenthe - Onderzoeken de mogelijkheden van een mobiliteitsakkoord met de grotere bedrijven in Drenthe 	Geen concrete grensoverschrijdende aspecten of samenwerking benoemd
<i>VVD</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Staan positief tegenover vraaggestuurd OV of Mobility as a Service - In Noordelijke samenwerking en met een gezamenlijke lobby richting het Rijk zetten we ons in voor - Ondersteuning uitbreiding van het spoorgebruik met personenvervoer over de grens 	Positieve aandacht voor grensoverschrijdend OV, maar nog geen concrete acties
<i>CDA</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Groningen Airport Eelde is van belang voor Noordelijke infrastructuur - Ontbrekende verbindingen met Noord- en Oost-Nederland en Duitsland 	Aandacht voor missende verbindingen met Duitsland, maar nog geen concrete acties benoemd
<i>JA21</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Het vliegveld Eelde ook na 2027 met subsidie in de lucht houden als vliegschool en ontwikkelcentrum voor drones en elektrisch vliegen - Vliegveld Eelde onderdeel maken van de Schiphol-groep - Het haalbaarheidsonderzoek naar de aanleg van de Nedersaksenlijn steunen 	Geen concrete grensoverschrijdende aspecten of samenwerking benoemd

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
	<ul style="list-style-type: none"> - Inzetten op het beschikbaar stellen van deelauto's in gebieden die niet ontsloten worden door het OV 	
<i>GroenLinks</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Drenthe zoekt naar innovatieve oplossingen die bijdragen aan duurzame mobiliteit. We treden op als partner van gemeenten en andere overheden. - We zetten het provinciaal ov-knooppuntenprogramma door en versterken dit. Een ov-netwerk (met meerdere belangrijke knooppunten) dient als basis voor de mobiliteit. Er is provinciale regie nodig voor het creëren van hubs en stimuleren van deelsystemen in deze gebieden. - De Nedersaksenlijn in 2030, de lijn Emmen-Coevorden-Bad Bentheim-Rheine in 2025. - Stimuleren van elektrisch vervoer 	Aantal concrete grensoverschrijdende lijnen benoemd
<i>ChristenUnie</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Het openbaar vervoer moet toegankelijk zijn voor ouderen en mensen met een beperking. De informatievoorziening, haltes, stations 	Geen grensoverschrijdende aspecten of samenwerking benoemd
<i>SP</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Mobiliteit moet aansluiten bij de wens van de reiziger en tegelijkertijd bijdragen aan de urgente maatschappelijke opgaven zoals klimaat, bereikbaarheid en de verdeling van ruimte. - Onderzoek naar een eigen Drents OV bedrijf 	Geen grensoverschrijdende aspecten of samenwerking benoemd
Grensoverschrijdend onderwijs en cultuur		
<i>PvdA</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Steunen projecten waarin scholen samenwerken om zo de spreiding van het onderwijs in stand te houden - Nemen het initiatief voor een regionaal opleidings- en ontwikkelingsfonds voor mbo'ers voor de toekomst 	Geen grensoverschrijdende aspecten of samenwerking benoemd
<i>VVD</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Stimuleren het verbeteren van de aansluiting tussen het onderwijs en de arbeidsmarkt en ondersteunen de samenwerking tussen scholen en bedrijven om personeelstekorten aan te pakken - Ondersteunen de regiocampus Greenwise in Emmen: hier komen onderwijs en innovatie samen op het gebied van groene chemie, de productie en distributie van groen gas en waterstof én digitale transformatie. Denk bij dat laatste bijvoorbeeld aan 'smart industry': waarin data in productiebedrijven geïntegreerd wordt voor slimme oplossingen, of aan technologische innovaties in zorg en welzijn 	Grensoverschrijdende kansen en samenwerking mogelijk, maar onbenoemd

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
	<ul style="list-style-type: none"> - Ieder jaar minimaal 1 groot theaterspektakel in de provincie - Koestert festivals en evenementen en zien ze graag jaarlijks terugkeren. Provincie moet zich hiervoor inspannen qua vergunningen - Jeugdig cultureel talent stimuleren 	
<i>CDA</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Wilt verbinder zijn tussen onderwijs en arbeidsmarkt - Beroepsonderwijs in bijzonder onder de aandacht brengen - Initiatieven omarmen die helpen de maakeconomie volwaardige plaats te geven 	Geen grensoverschrijdende aspecten of samenwerking benoemd
<i>JA21</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Steun voor Drentse musea - Behoud van natuurparken en monumenten 	Geen grensoverschrijdende aspecten of samenwerking benoemd
<i>GroenLinks</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Meer geld beschikbaar voor kunst- en cultuuronderwijs - investeren in stagemakelaars en stage coördinatoren om studenten beter te begeleiden 	Grensoverschrijdende mogelijkheden onbenoemd
<i>ChristenUnie</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Onderwijsinstellingen worden betrokken bij provinciale thema's en uitdagingen, zoals bijvoorbeeld de verduurzaming van woningen, de landbouw en de 'biobased economy' - Er komt een erfgoedmonitor, waarin wordt bijgehouden wat de staat en bestemming is van erfgoed 	Geen grensoverschrijdende aspecten of samenwerking benoemd
<i>SP</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Investeren in thema's vanuit een "sociale agenda" - Stimuleert actief de (bouw van) zorgbuurthuizen - Archeologisch en cultureel erfgoed wordt goed bewaard en vastgelegd 	Grensoverschrijdende aspecten voor een 'sociale agenda' niet benoemd
Grensoverschrijdende veiligheid		
<i>PvdA</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Sterk maken voor de veiligheid en sociale acceptatie van alle Drenten - Passen veiligheid en toegankelijkheid toe als belangrijkste voorwaarden bij het (her)inrichten van wegen, wandel- en fietspaden 	Geen grensoverschrijdende aspecten of samenwerking benoemd
<i>VVD</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Provincie moet goed omgaan met vrijkomende agrarische bebouwing zodat criminele activiteiten worden voorkomen. Daarnaast moet de provincie extra alert zijn bij de aan- en verkoop van grond en bij aanbestedingen. Bedreiging of omkoping van politici en ambtenaren wordt nooit getolereerd 	Geen grensoverschrijdende aspecten of samenwerking benoemd

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
	- Overlast in OV aanpakken	
<i>CDA</i>		
<i>JA21</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Druk vanuit de provincie op het Rijk voor snelle en grootschalige uitbreiding van de politiecapaciteit - Terugkeer wijkposten - Intensieve controle drugsproductie en dumpingen - Waterbedrijf Drenthe inzetten voor watercontrole op drugs 	Geen grensoverschrijdende aspecten of samenwerking benoemd
<i>GroenLinks</i>		
<i>ChristenUnie</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Er komt een bewustwordingscampagne tegen ondermijnende criminaliteit, zoals mensenhandel (waaronder ook seksuele -, arbeids- en criminele uitbuiting) - Voor een veilig buitengebied is voldoende toezicht noodzakelijk en werken overheden, organisaties en bewoners samen om criminele activiteiten te signaleren, te bestrijden en te voorkomen - De provincie blijft samenwerken met het RIEC 	Geen grensoverschrijdende aspecten of samenwerking benoemd
<i>SP</i>		
Grensoverschrijdende energietransitie / klimaat		
<i>PvdA</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Zetten vol in op het uitbreiden van het aantal vierkante meters zon-op-dak en beschermen ons landschap tegen landschapsvervuiling door grote wind- of zonneparken - Passen een maatregelenmix toe in de bestaande gebouwde omgeving: besparen door isolatie voor zover financieel haalbaar en behoud van het gasnetwerk om toekomstige ontwikkelingen in groen- en waterstofgas direct te kunnen - Nemen beperkende regelgeving voor energiecoöperaties weg en geven hun voorrang op marktpartijen 	Geen grensoverschrijdende aspecten
<i>VVD</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Bij vergunningverlening houden we ons in Drenthe aan de landelijke wet- en regelgeving. We maken geen extra regels bovenop Haagse en Europese regels - Vinden het belangrijk dat de provincie investeert in alternatieve vormen van energie zoals waterstof, geothermie, en groen gas. Daarnaast willen we ook inzetten op nieuwe vormen van energieopslag - Wil dat inwoners zelf kunnen kiezen hoe ze hun huis verwarmen 	Geen grensoverschrijdende aspecten benoemd

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
	<ul style="list-style-type: none"> - Staan achter de landelijke inzet van de VVD voor kernenergie 	
<i>CDA</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Verhogen netcapaciteit - Ziet kansen in groen gas, biovergisting uit afval, waterstof en zonne-energie - Voorstander van kernenergie, mag nieuwe kerncentrale in Noord-Nederland - Opbrengsten lokaal opwekken energie gedeeltelijk ten goede van lokale samenleving 	Grenseffecten kernenergie. Lokaal opwekken en netcapaciteit, grensoverschrijdende dimensie onbenoemd
<i>JA21</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Geen windturbines en zonnevlaktes in Drenthe - Bestaande windturbines zo snel mogelijk afbreken - Een moderne kleine kerncentrale (SMR) bouwen in Drenthe - Inzetten op klimaatadaptatie; Drenthe moet zich aanpassen aan het klimaat in plaats van pogingen te doen het klimaat aan te passen - Geen biomassacentrales 	Grenseffecten van plannen tav Duitse standpunten
<i>GroenLinks</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Maatregelen om klimaatdoelen te halen versnellen - We voeren de afspraken die we hebben gemaakt in de Regionale Energie Strategieën (RES) uit. We denken vanuit mogelijkheden en ondersteunen gemeenten bij het uitvoeren van wind- en zonprojecten in hun zoekgebieden. Waar nodig en mogelijk voegen we extra zoekgebieden toe. - Provinciale organisatie in 2030 klimaatpositief - Maximaal inzetten op verbeteren energie-infrastructuur - Provincie stimuleert zon- en windprojecten - Actieplan grootverbruikers energie opstellen - Tegen kernenergie - Tegen grootschalige en/of industriële biovergistingsinstallaties 	Geen grensoverschrijdende aspecten benoemd
<i>ChristenUnie</i>	<ul style="list-style-type: none"> - De provincie stimuleert energieneutraal, klimaatbestendig en circulair bouwen. - De provincie stimuleert de verduurzaming, onder andere door isolatie, van bestaande (huur)woningen. - De provincie stimuleert elektrisch en fossielvrij rijden door meer laadpunten en waterstoftankstations te plaatsen. - Er komt een specifieke regeling voor kleine ondernemers die de overstap willen maken naar een elektrische bedrijfsauto. 	Geen grensoverschrijdende aspecten benoemd

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
SP	<ul style="list-style-type: none"> - Duurzame energie moet voor ieder huishouden betaalbaar zijn. Wij willen in Drenthe publieke energievoorzieningen waarbij we zonnepanelen op zoveel mogelijk geschikte daken gaan leggen. - We willen woningisolatie bevorderen door bestaande isolatiesubsidies te verbreden en door gratis isolatiemateriaal te verstrekken. - We willen investeren in GROENE waterstof - De regionale uitvoeringsdienst (RUD) moet voldoende toegerust zijn en ook voldoende (rijks)middelen krijgen om naast vergunningverlening en toezicht daadwerkelijk de milieu- en energiebesparingsregels te kunnen handhaven - We zijn tegen ongezuiverde afvalwaterinjectie in de Drentse bodem. - In het kader van stikstofbeleid moeten er voldoende middelen beschikbaar zijn voor het behoud en herstel van natuur, landschap en versterking van de biodiversiteit. We willen een landbouwbeleid dat goed is voor mens dier en milieu - Rondom de belangrijkste natuurgebieden - de Natura 2000 - willen we een bufferzone met biologische landbouw realiseren. Dit kan bijvoorbeeld door uitruil of (vrijwillige) beëindiging van bedrijfsactiviteiten - Samen met gemeenten en waterschappen breiden we het ecologische bermbeheer verder uit 	Geen grensoverschrijdende aspecten benoemd
Grensoverschrijdende innovatie		
PvdA	<ul style="list-style-type: none"> - Werken aan verbindingen die de motor van onze bedrijvigheid beter laten draaien en kiezen daarbij voor duurzame, veilige en innovatieve vervoersoplossingen. 	Geen grensoverschrijdende aspecten benoemd
VVD	<ul style="list-style-type: none"> - Stimuleren en faciliteren ondernemers om te investeren in innovatie en in de economie van de toekomst. - Zet in op duurzame en economisch rendabele landbouw. We versterken de agrarische structuur van het gemengd grondgebruik (akkerbouw en veeteelt) in Drenthe. Daarnaast moet er ruimte zijn voor innovatie. 	Geen grensoverschrijdende aspecten benoemd
CDA	<ul style="list-style-type: none"> - Voorstander van ontwikkeling GAE om steeds meer een plek van innovatie op gebied van duurzaamheid, luchtvaart en logistiek te worden (NXT Airport). 	Benoeming infrastructuur naar Duitsland wordt gemaakt

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
	<ul style="list-style-type: none"> - Voorstander Blueport Meppel (binnenvaartcontainerterminal) - Voorstander waterstofeconomie 	
JA21	<ul style="list-style-type: none"> - niet benoemd 	
GroenLinks	<ul style="list-style-type: none"> - We houden oog voor innovatie. Daarom ondersteunen we ook ontwikkelingen op het gebied van aquathermie (duurzaam koelen en verwarmen met water), blauwe energie, infrarode warmtepanelen en dergelijke 	Geen grensoverschrijdende dimensie wordt benoemd
ChristenUnie	<ul style="list-style-type: none"> - De provincie moet innovatie stimuleren die bijdraagt aan het oplossen van de uitdagingen in Drenthe. Daarbij willen we met name aandacht voor innovatief MKB 	Geen euregionaal perspectief wordt benoemd
SP		
Euregionale governance / samenwerking		
PvdA	<ul style="list-style-type: none"> - Benutten maximaal de mogelijkheden van de Euregio en de Eems Dollard Regio 	Positief, maar nog onduidelijk welke concrete acties hiervoor worden ondernomen
VVD		
CDA	<ul style="list-style-type: none"> - Drenthe kan belangrijk onderdeel zijn van nieuwe Euregio Saksen - Elkaars economie versterken en infrastructuur incl. luchthavens en havens beter benutten - Provincie neemt initiatief in regio een samenwerkingsverband te vormen met gezamenlijke lobby-agenda 	Relevant dat geïnvesteerd zou worden in versterkte en geïnstitutionaliseerde samenwerking
JA21		
GroenLinks		
ChristenUnie	<ul style="list-style-type: none"> - De provincie verplaatst de focus bij boeren naar blijvers in plaats van stoppers. De provincie gaat (samen met het Rijk en Europa) werken aan nieuwe verdienmodellen voor boeren, zodat zij toekomstperspectief hebben 	
SP		

Provincie Groningen¹⁰

In het kort:

GroenLinks: Geen vermeldingen van 'grens', 'euregio' of buurlanden.

PvdA: Geen vermeldingen van 'grens' of 'euregio'. Buurland Duitsland wordt eenmaal genoemd in het kader van openbaar vervoerverbindingen.

ChristenUnie: Duitsland wordt vermeld in het kader van Groningen-Duitslandagenda om zo op een gestructureerde manier de grensoverschrijdende kansen te benutten. Dit valt onder paragraaf 'grensoverschrijdende samenwerking' onder het hoofdstuk Economie. Eems-Dollard Regio en Nedersaksen specifiek benoemd voor grensoverschrijdende samenwerking. 'grens' wordt verder in het kader van werkgelegenheid, inzetten voor oplossingen en openbaar vervoer genoemd.

SP: Geen vermelding van grens, euregio of buurland Duitsland

VVD: Geen vermelding van grens en euregio. Buurland Duitsland wordt eenmaal genoemd in het kader van goede aansluiting op vaarnetwerk.

CDA: Geen vermeldingen van grens, euregio of buurland Duitsland.

Groninger Belang: geen vermeldingen van grens, euregio of buurland Duitsland.

D66: Paragraaf 'Kijk voor energie en industrie over de grens' onder hoofdstuk energietransitie. Geen vermelding van euregio. Buurland Duitsland wordt vijfmaal genoemd in kader van samenwerking bio-based economy en grensoverschrijdende treinverbindingen.

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
Grensoverschrijdende Arbeidsmarkt		
<i>GroenLinks</i>	- Meer stages aan te bieden	Geen sprake van grensoverschrijdende (samenwerking); maar stages potentieel interessant voor de grensregio
<i>PvdA</i>	- Meer stages en traineeships aan te bieden - Samen met het bedrijfsleven streven naar diversiteit en strijden tegen arbeidsmarktdiscriminatie	Geen sprake van grensoverschrijdende (samenwerking); maar stages potentieel

¹⁰ Screening door Susanne Sivonen, onderzoeker ITEM

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
		interessant voor de grensregio en streven voor diversiteit in arbeidsmarkt
<i>ChristenUnie</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Wederzijdse diplomaerkenning, goede oplossingen voor verzekeringen en sociale zekerheid - Ruimte en kansen aan jongeren door middel van stage-, trainee- en juniorplekken 	Aandacht voor grensoverschrijdende obstakels. Stages potentieel interessant voor de grensregio
<i>SP</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Goed onderwijsaanbod en voldoende stage plekken, met name in het MBO 	Geen sprake van grensoverschrijdende (samenwerking); maar stages potentieel interessant voor de grensregio
<i>VVD</i>		
<i>CDA</i>		
<i>Groninger Belang</i>		
<i>D66</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Ruimte voor nieuwe Groningers door de komst van internationale werknemers te ondersteunen en hen te informeren over het wonen, werken en leven in Groningen - Iedereen, ook internationale studenten en vluchtelingen, nodig om de arbeidstekorten op te vullen 	Geen sprake van grensoverschrijdende (samenwerking); maar een internationale aanpak
Grensoverschrijdende zorg / welzijn		
<i>GroenLinks</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Grote gezondheidsverschillen; armere noordelijke wijken de levensverwachting sterk achterblijft bij de rijkere wijken in het zuiden 	Geen sprake van grensoverschrijdende (samenwerking); maar (grens)regionale verschillen en uitdagingen in verband met gezondheidszorg genoemd
<i>PvdA</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Wet- en regelgeving rondom zorg is complex; aanvraagprocedures duren te lang en het is niet altijd duidelijk waarom de een wel bepaalde zorg 	Geen sprake van grensoverschrijdende (samenwerking); maar (grens)regionale

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
	<ul style="list-style-type: none"> krijgt en de ander niet. Mensen moeten gemakkelijker toegang krijgen tot zorg. - Regionale zorgautoriteit & samenwerking 	verschillen en uitdagingen in verband met gezondheidszorg genoemd
<i>ChristenUnie</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Aandacht: voorzieningen worden vaak gecentraliseerd. Vooral de beschikbaarheid en bereikbaarheid van zorg in de provincie staat steeds meer onder druk. Huisartsvoorzieningen verdwijnen uit dorpen en mensen moeten ver reizen voor de juiste zorg in gecentraliseerde ziekenhuizen - Het Rijk en de Europese Unie moeten extra geld beschikbaar stellen om zorg beschikbaar te houden in krimpregio's - De provincie stimuleert voldoende spreiding van zorgvoorzieningen en bereikbaarheid van zorg, zowel de acute als de planbare zorg 	Geen sprake van grensoverschrijdende (samenwerking); maar (grens)regionale verschillen en uitdagingen in verband met gezondheidszorg genoemd, en de behoefte aan toegankelijke zorgvoorzieningen (eventueel over de grens?)
<i>SP</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Basiszorg (huisarts, eerste hulp, ambulances, thuiszorg, verloskunde, fysiotherapie, GGZ) in de nabije omgeving beschikbaar zijn. Bestaande streekziekenhuizen houden in stand 	Geen sprake van grensoverschrijdende (samenwerking); maar (grens)regionale verschillen en uitdagingen in verband met gezondheidszorg genoemd, en de behoefte aan toegankelijke zorgvoorzieningen (eventueel over de grens?)
<i>VVD</i>		
<i>CDA</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Centraliserende beweging. Het CDA is en blijft een voorvechter van behoud van de kinderhartchirurgie en andere acute zorgvoorzieningen 	Geen sprake van grensoverschrijdende (samenwerking); maar (grens)regionale verschillen en uitdagingen in verband met gezondheidszorg genoemd, en de behoefte aan toegankelijke zorgvoorzieningen (eventueel over de grens?)
<i>Groninger Belang</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Behoud van bereikbare ziekenhuizen en hulpdiensten voor alle inwoners 	Geen sprake van grensoverschrijdende (samenwerking); maar (grens)regionale verschillen en uitdagingen in verband met

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
		gezondheidszorg genoemd, en de behoefte aan toegankelijke zorgvoorzieningen (eventueel over de grens?)
D66		
Grensoverschrijdende mobiliteit / infrastructuur		
GroenLinks		
PvdA	<ul style="list-style-type: none"> - Buitenlandse inwoners – zoals studenten – helpen om discriminatie uit te bannen. - Sterke verbindingen met andere delen van Nederland en Noord-Duitsland 	Potentieel voor grensoverschrijdende samenwerking bij de verbindingen van het openbaar vervoer met Duitsland. Internationale gerichtheid op buitenlandse inwoners/studenten
ChristenUnie	<ul style="list-style-type: none"> - De spoorverbinding tussen Groningen en Bremen moet een snelle en aangename verbinding worden, die het aantrekkelijk maakt te reizen tussen Noord-Nederland en Nedersaksen - De mogelijkheden van grensoverschrijdend treinverkeer naar heel Europa moeten vergroot en gepromoot worden 	Potentieel voor grensoverschrijdende samenwerking bij de verbindingen van het openbaar vervoer met Duitsland & Europa.
SP	<ul style="list-style-type: none"> - Spoorlijnen moeten beter op elkaar aansluiten. Veendam wordt doorgetrokken naar Stadskanaal en naar Emmen. Bremen en Hamburg wordt makkelijk bereikbaar met het ov 	Potentieel voor grensoverschrijdende samenwerking bij de verbindingen van het openbaar vervoer met Duitsland
VVD	<ul style="list-style-type: none"> - De Wunderline tussen Amsterdam en Hamburg heeft op termijn enorme potentie - Goede aansluiting op het Duitse vaarnetwerk 	<p>Potentieel voor grensoverschrijdende samenwerking met Duitsland (OV & vaarnetwerk)</p> <p>Wunderline als concreet project voor grenzeloze treinverbinding tussen Noord-Nederland en Noordwest-Duitsland</p>

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
<i>CDA</i>	- Betaalbare treinverbinding tussen Europese steden	
<i>Groninger Belang</i>	- De Wunderline, Groningen-Hamburg, moet worden gerealiseerd	Potentieel voor grensoverschrijdende samenwerking met Duitsland
<i>D66</i>	- Wunderline richting Bremen - Zuidwest Europa als Noord- en Oost-Europa een stuk dichterbij voor de Groningse reiziger - Investeer in de Wunderline, zodat Groningers weer in contact met Europa staan	Potentieel voor grensoverschrijdende samenwerking met Duitsland & Europa
Grensoverschrijdend onderwijs en cultuur		
<i>GroenLinks</i>	- Effectieve informatievoorziening voor internationale studenten en afspraken voor voldoende, betaalbare en goede kamers	Internationale gerichtheid op buitenlandse inwoners/studenten
<i>PvdA</i>		
<i>ChristenUnie</i>	- De Groninger taal, kunst en cultuur worden in het bijzonder gestimuleerd	Niet per se grensoverschrijdend, maar interessant voor de aangrenzende regio's
<i>SP</i>	- "Door het perverse systeem van financiering naar aantal studenten worden opleidingen gestimuleerd om opleidingen open te stellen voor internationale studenten. Slimme mensen uit andere landen die naar Groningen komen om hier te studeren of te werken zorgen voor een verlies aan kennis en kunde in de landen waar ze vandaan komen. Het is het gevolg van ons wereldwijd economisch systeem dat zorgt voor migratiestromen. Het zou beter zijn als mensen in hun eigen omgeving voldoende perspectief zien om daar waar ze wonen te studeren, te werken en te leven. Onze plannen voor de	Tegen internationale studenten en expats

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
	provincie kunnen dit niet voldoende realiseren. Wel kunnen we de uitbuiting bestrijden en de opvang verbeteren. Met de Hanzehogeschool en de Rijks Universiteit Groningen (RUG) kunnen we kijken naar wat echt nodig is. In gesprek met het hoger onderwijs kijken we naar het Engelstalig opleidingsaanbod. We maken afspraken dat alleen sectoren waar onoplosbare tekorten zijn internationaal worden aangeboden.”	
VVD		
CDA	- Cultuur is het cement van de samenleving. Het Gronings is sinds een paar jaar, als onderdeel van het Nedersaksisch, een erkende regionale taal. Het CDA ziet het als een taak van de provincie om te stimuleren dat het Nedersaksisch in leven wordt gehouden	Niet per se grensoverschrijdend, maar interessant voor de aangrenzende regio's
Groninger Belang	- Groninger taal	Niet per se grensoverschrijdend, maar interessant voor de aangrenzende regio's
D66	- Erkenning Gronings als officiële taal. Blijf werken aan erkenning van het Nedersaksisch, waar het Gronings deel van uitmaakt, onder deel III van het Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden - Internationale studenten en vluchtelingen zijn nodig om de arbeidstekorten op te vullen	Niet per se grensoverschrijdend, maar interessant voor de aangrenzende regio's. Internationale gerichtheid op buitenlandse inwoners/studenten
Grensoverschrijdende veiligheid		
GroenLinks	- Jaarwisseling zonder (consumenten)vuurwerk, maar met evenementen in de buurt en wijken met drones en lichtshows	Niet per se grensoverschrijdend, maar beleidseffecten interessant
PvdA		

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
<i>ChristenUnie</i>		
<i>SP</i>		
<i>VVD</i>		
<i>CDA</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Drugscriminaliteit en ondermijning rukken ook in onze provincie op. Het eindigt niet bij een gemeentegrens. Drugscriminaliteit en drugsgebruik zijn daarmee een groeiend probleem in onze provincie. Het CDA is voor een provinciale aanpak van drugscriminaliteit in samenwerking met de gemeenten 	Samenwerking genoemd (maar niet per se grensoverschrijdend)
<i>Groninger Belang</i>		
<i>D66</i>		
Grensoverschrijdende energietransitie / klimaat		
<i>GroenLinks</i>	<ul style="list-style-type: none"> - De waterkwaliteit in de diepenring en andere gemeentelijke wateren verbeteren 	Grensoverschrijdende (samenwerking) niet vermeld maar waarschijnlijk relevant
<i>PvdA</i>		
<i>ChristenUnie</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Nieuwe grootschalige windparken het beste gerealiseerd kunnen worden op zee. In de Eemshaven moet ruimte worden gereserveerd om deze energie geschikt te maken voor heel Nederland - De ChristenUnie vindt dat er nog steeds ruimte moet zijn voor wind op land als omwonenden hiervoor het initiatief nemen 	Grensoverschrijdende (samenwerking) niet vermeld maar waarschijnlijk relevant

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
	- De provincie moet de komende jaren verder werken aan de waterkwaliteit en verontreiniging van oppervlaktewater en grondwater door bijvoorbeeld mest en medicijnresten voorkomen	
<i>SP</i>		
<i>VVD</i>	<ul style="list-style-type: none"> - De VVD vindt dat er over de opwekking en levering van energie in Europees verband afspraken gemaakt moeten worden. Import van energie behoort tot de mogelijkheden, we hoeven niet alles zelf op te wekken - VVD houden alle opties open, ook die van een kerncentrale in de Eemshaven 	<p>Grensoverschrijdende (samenwerking) niet vermeld maar waarschijnlijk relevant</p> <p>Kerncentrale ook relevant voor aangrenzende regio's</p>
<i>CDA</i>		
<i>Groninger Belang</i>	- Groninger Belang volgen de ontwikkelingen rondom kernenergie en andere vormen van energieopwekking met grote belangstelling	Kerncentrale ook relevant voor aangrenzende regio's
<i>D66</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Kijk voor energie en industrie over de grens D66 ziet kansen in Europa voor een goed doordachte energie- en industriepolitiek. Het is van belang om daarbij de verschillen tussen de regio's niet plat te slaan, maar juist optimaal te benutten. Groningen is in dit Europese perspectief een dichtbevolkt gebied met een hoog kennisniveau - Bouw grootschalige windparken binnen de concentratiegebieden en op zee 	<p>Er wordt niet specifiek gesproken over grensoverschrijdende samenwerking, maar in de context van Europa en rekening houdend met regionale verschillen</p> <p>Grootschalige windparken ook relevant voor aangrenzende regio's</p>
Grensoverschrijdende innovatie		
<i>GroenLinks</i>		
<i>PvdA</i>		
<i>ChristenUnie</i>		

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
SP		
VVD	<ul style="list-style-type: none"> - Uitwisselen en koppelen van data: bijv. wereld uniek project als Lifelines - We willen nog meer gebruik maken van data, bijvoorbeeld om de effecten van beleid te kunnen toetsen. Wij willen de enorme hoeveelheid beschikbare data inzetten om transities op het gebied van landbouw, economie en energie te versnellen. Vanzelfsprekend streven we daarbij zoveel mogelijk naar koppeling met landelijke data en gegevens van andere provincies en instellingen 	Kan relevant zijn voor grensoverschrijdende samenwerking; Lifelines gaat ook over internationale gegevens
CDA		
Groninger Belang		
D66		
Euregionale governance / samenwerking		
GroenLinks		
PvdA		
ChristenUnie	<ul style="list-style-type: none"> - De ChristenUnie vindt het belangrijk dat de provincie zich inzet voor nauwe samenwerking met grensregio's zodat het voor inwoners over en weer gemakkelijk is om over de grens zaken te doen en te verblijven. Met name de Eems Dollard Regio en de samenwerking met bondsland Nedersaksen - De provincie zet zich in voor een Groningen-Duitslandagenda om zo op een gestructureerde manier de grensoverschrijdende kansen te benutten 	<p>Samenwerking in euregionaal verband wordt concreet benoemd, voornamelijk met economische doelstellingen.</p> <p>In Groningen-Duitslandagenda en handelsmissie wordt proactieve samenwerking opgezocht. Onduidelijk op welke thema's en hoe gestructureerd hiermee samengewerkt gaat worden</p>

Dossier/Thematiek	Omschrijving	Relevantie Grensoverschrijdende Samenwerking
	<ul style="list-style-type: none"> - De provincie Groningen neemt om het jaar het initiatief voor het organiseren van een handelsmissie. Deze missie is thema- en branchegericht en heeft als doel de kennis van bedrijven uit de provincie Groningen te vergroten en samenwerkingsverbanden over de grens te stimuleren 	
<i>SP</i>		
<i>VVD</i>		
<i>CDA</i>		
<i>Groninger Belang</i>		
<i>D66</i>	<ul style="list-style-type: none"> - D66 ziet meerwaarde in samenwerking tussen overheden op alle niveaus. Wij willen dan ook de rol van de provincie in Europa, Nederland en de regio versterken. Door goed samen te werken maken we plannen haalbaar en betaalbaar. Samen sta je sterker - Ook de internationale samenwerking met Duitsland en Scandinavië is voor ons een speerpunt waar we de komende jaren in willen investeren - Versterk de samenwerking met Duitsland en Scandinavië op basis van een heldere internationaliseringsagenda 	<p>Grensoverschrijdende samenwerking wordt concreet benoemd. Hierbij is het van belang dat ook in euregionaal verband wordt geïnvesteerd</p> <p>Duidelijke strategie voor meer samenwerking met Duitsland & Scandinavië</p>

Bijlage: Selectie deelnemende partijen per grensprovincie

In onderstaande tabel is de selectie opgenomen. Hierbij vormt de groene arcering de selectie. De tabel laat de huidige samenstelling van de Provinciale Staten zien. Voor de Provincie Limburg zijn alle twintig deelnemende partijen opgenomen.

Provincie (totaal aantal zetels)	Partij PS	Aantal zetels	Percentage	In 2023 verkiesbaar	Verkiezingsprogramma
Brabant (55)	VVD	10	18,2	Ja	Verkiezingsprogramma
Brabant (55)	CDA	6	10,9	Ja	Verkiezingsprogramma
Brabant (55)	SP	5	9,1	Ja	Verkiezingsprogramma
Brabant (55)	D66	5	9,1	Ja	Verkiezingsprogramma
Brabant (55)	GroenLinks	5	9,1	Ja	Verkiezingsprogramma
Brabant (55)	PVV	4	7,3	Ja	Verkiezingsprogramma
Brabant (55)	PvdA	3	5,5	Ja	Verkiezingsprogramma
Brabant (55)	Groep Rutjens	3	5,5	Nee	Onbekend
Brabant (55)	Groep De Bie	3	5,5	Nee	Onbekend
Brabant (55)	Partij voor de Dieren	2	3,6		
Brabant (55)	Forum voor Democratie	1	1,8		
Brabant (55)	50PLUS	1	1,8		
Brabant (55)	Lokaal Brabant	1	1,8		
Brabant (55)	ChristenUnie-SGP	1	1,8		
Drenthe (41)	PvdA	6	14,6	Ja	Verkiezingsprogramma
Drenthe (41)	VVD	6	14,6	Ja	Verkiezingsprogramma
Drenthe (41)	CDA	5	12,2	Ja	Verkiezingsprogramma

Drenthe (41)	JA21	5	12,2	Ja	Verkiezingsprogramma
Drenthe (41)	GroenLinks	4	9,8	Ja	Verkiezingsprogramma
Drenthe (41)	ChristenUnie	3	7,3	Ja	Verkiezingsprogramma
Drenthe (41)	SP	3	7,3	Ja	Verkiezingsprogramma
Drenthe (41)	D66	2	4,9		
Drenthe (41)	PVV	2	4,9		
Drenthe (41)	Forum voor Democratie	2	4,9		
Drenthe (41)	Sterk Lokaal	1	2,4		
Drenthe (41)	Partij voor de Dieren	1	2,4		
Drenthe (41)	STIP	1	2,4		
Gelderland (55)	VVD	8	14,5	Ja	Verkiezingsprogramma
Gelderland (55)	CDA	7	12,7	Ja	Verkiezingsprogramma
Gelderland (55)	GroenLinks	6	10,9	Ja	Verkiezingsprogramma
Gelderland (55)	PvdA	5	9,1	Ja	Verkiezingsprogramma
Gelderland (55)	Forum voor Democratie	5	9,1	Ja	Verkiezingsprogramma
Gelderland (55)	D66	4	7,3	Ja	Verkiezingsprogramma
Gelderland (55)	ChristenUnie	4	7,3	Ja	Verkiezingsprogramma
Gelderland (55)	PVV	3	5,5	Ja	Verkiezingsprogramma
Gelderland (55)	SP	3	5,5	Ja	Verkiezingsprogramma
Gelderland (55)	SGP	3	5,5	Ja	Verkiezingsprogramma
Gelderland (55)	Partij voor de Dieren	2	3,6		
Gelderland (55)	50PLUS	2	3,6		
Gelderland (55)	Groep De Kok	3	5,5	Nee	Onbekend

Groningen (43)	GroenLinks	6	14,0	Ja	Verkiezingsprogramma
Groningen (43)	PvdA	5	11,6	Ja	Verkiezingsprogramma
Groningen (43)	ChristenUnie	4	9,3	Ja	Verkiezingsprogramma
Groningen (43)	SP	4	9,3	Ja	Verkiezingsprogramma
Groningen (43)	VVD	4	9,3	Ja	Verkiezingsprogramma
Groningen (43)	CDA	3	7,0	Ja	Verkiezingsprogramma
Groningen (43)	Groninger Belang	3	7,0	Ja	Verkiezingsprogramma
Groningen (43)	D66	3	7,0	Ja	Verkiezingsprogramma
Groningen (43)	Forum voor Democratie	2	4,7		
Groningen (43)	PVV	2	4,7		
Groningen (43)	Partij voor het Noorden	2	4,7		
Groningen (43)	Partij voor de Dieren	1	2,3		
Groningen (43)	50PLUS	1	2,3		
Groningen (43)	BVNL Groningen	1	2,3		
Groningen (43)	Ons Groningen	1	2,3		
Groningen (43)	GO	1	2,3		
Limburg (47)	CDA	8	17,0	Ja	Verkiezingsprogramma
Limburg (47)	PVV	7	14,9	Ja	Verkiezingsprogramma
Limburg (47)	VVD	5	10,6	Ja	Verkiezingsprogramma
Limburg (47)	SP	4	8,5	Ja	Verkiezingsprogramma
Limburg (47)	GroenLinks	4	8,5	Ja	Verkiezingsprogramma
Limburg (47)	SVL	4	8,5	Nee	

Limburg (47)	PvdA	3	6,4	Ja	Verkiezingsprogramma
Limburg (47)	D66	3	6,4	Ja	Verkiezingsprogramma
Limburg (47)	Forum voor Democratie	2	4,3	Ja	Verkiezingsprogramma
Limburg (47)	LOKAAL-LIMBURG	2	4,3	Ja	Verkiezingsprogramma
Limburg (47)	Partij voor de Dieren	2	4,3	Ja	Verkiezingsprogramma
Limburg (47)	50PLUS	1	2,1	Ja	Verkiezingsprogramma
Limburg (47)	Omzien!	1	2,1	Ja	Verkiezingsprogramma
Limburg (47)	Belang van Nederland	1	2,1	Ja	Verkiezingsprogramma
Limburg (47)	ChristenUnie	n.v.t.	n.v.t.		Verkiezingsprogramma
Limburg (47)	BBB	n.v.t.	n.v.t.		Verkiezingsprogramma
Limburg (47)	Limburgse Senioren Partij	n.v.t.	n.v.t.		Verkiezingsprogramma
Limburg (47)	Belang van Nederland	n.v.t.	n.v.t.		Verkiezingsprogramma
Limburg (47)	AWP	n.v.t.	n.v.t.		Verkiezingsprogramma
Limburg (47)	JA21	n.v.t.	n.v.t.		Verkiezingsprogramma
Limburg (47)	JEZUS LEEFT	n.v.t.	n.v.t.		Verkiezingsprogramma
Limburg (47)	Hart voor Vrijheid	n.v.t.	n.v.t.		Verkiezingsprogramma
Overijssel (47)	CDA	9	19,1	Ja	Verkiezingsprogramma
Overijssel (47)	GroenLinks	5	10,6	Ja	Verkiezingsprogramma
Overijssel (47)	VVD	5	10,6	Ja	Verkiezingsprogramma
Overijssel (47)	PvdA	4	8,5	Ja	Verkiezingsprogramma
Overijssel (47)	ChristenUnie	4	8,5	Ja	Verkiezingsprogramma
Overijssel (47)	OCL	3	6,4	Nee	
Overijssel (47)	PVV	3	6,4	Ja	Verkiezingsprogramma

Overijssel (47)	SP	3	6,4	Ja	Verkiezingsprogramma
Overijssel (47)	D66	3	6,4	Ja	Verkiezingsprogramma
Overijssel (47)	SGP	2	4,3		
Overijssel (47)	Fractie Mooi Overijssel	2	4,3		
Overijssel (47)	Forum voor Democratie	2	4,3		
Overijssel (47)	Partij voor de Dieren	1	2,1		
Overijssel (47)	Groep Brommer	1	2,1		
Zeeland (39)	CDA	7	17,9	Ja	Verkiezingsprogramma
Zeeland (39)	SGP	5	12,8	Ja	Verkiezingsprogramma
Zeeland (39)	PvdA	4	10,3	Ja	Verkiezingsprogramma
Zeeland (39)	VVD	4	10,3	Ja	Verkiezingsprogramma
Zeeland (39)	Forum voor Democratie	3	7,7	Ja	Verkiezingsprogramma
Zeeland (39)	50 PLUS	2	5,1		
Zeeland (39)	PvZ	2	5,1		
Zeeland (39)	ChristenUnie	2	5,1		
Zeeland (39)	GroenLinks	2	5,1		
Zeeland (39)	SP	2	5,1		
Zeeland (39)	FvH	1	2,6		
Zeeland (39)	PVV	1	2,6		
Zeeland (39)	D66	1	2,6		
Zeeland (39)	Partij voor de Dieren	1	2,6		
Zeeland (39)	Lijst Bosch	1	2,6		
Zeeland (39)	Pro ZLD	1	2,6		

Gemeente Maastricht

Maastricht University

Zuyd Hogeschool ZU YD

provincie limburg
gesubsidieerd door de Provincie Limburg

ITEM is een initiatief van Universiteit Maastricht (UM), het Nederlands Expertise en Innovatiecentrum Maatschappelijke Effecten Demografische krimp (NEIMED), Zuyd Hogeschool, de Gemeente Maastricht, de Euregio Maas-Rijn (EMR) en de Provincie Limburg (NL)..

Institute for Transnational and Euregional
cross border cooperation and Mobility / ITEM

Postadres:

P.O. Box 616, 6200 MD Maastricht, The Netherlands

Bezoekersadres:

Kapoenstraat 2, 6211 KW Maastricht, The Netherlands

T: 0031 (0) 43 388 32 33

E: item@maastrichtuniversity.nl

www.twitter.com/ITEM_UM

ITEM Cross-Border Portal:

itemcrossborderportal.maastrichtuniversity.nl

www.maastrichtuniversity.nl/item